

Liv Østlie

Yrkes- og utdanningsveiledning

Nøkkelen til bevisste valg

DELT RÅDGIVNINGSTJENESTE

Innhold

DEL 1

1	Innledning	6
2	Prosjektet Delt rådgivningstjeneste	7
3	Delt rådgivningstjeneste – de viktigste erfaringene	8
3.1	Ulike modeller for deling	8
3.2	Erfaringer	10
3.3	Det sosialpedagogiske arbeidet	13
3.4	Rådgiverrollen - slik vi kjenner den	13
3.5	Rolleavklaring	14
3.5.1	Sosialpedagogisk kunnskap?	14
3.5.2	Kunnskap om et omskiftelig arbeidsliv	14
4	Hva er god yrkes- og utdanningsveiledning?	15
4.1	Å gi råd	16
4.2	«Det passer vel ikke for jenter...». Kjønnsperspektivet i rådgivning	17
4.3	Rådgiveren som veileder	18
4.4	Den framtidige rådgiverrollen	19
5	Hele skolens ansvar	20
5.1	Betydningen av forankring	21
5.2	Gjør som Egon Olsen – ha en plan!	22
6	Engasjementet! Det viktigste av alt	23

DEL 2

7	Eksempelsamlingen	26
7.1	Oversikt over skoler i prosjektet	26
7.2	Partene i samarbeidet omkring YoU	27
7.3	Planer for YoU-arbeidet ved prosjektskolene	27
7.4	Eksempler på tiltak som er prøvd ut	28
7.4.1	Delmål 1	28
7.4.2	Delmål 2	34
7.4.3	Delmål 3	43
	Etterord	46
	Nyttige kontakter og utvalgte nettsteder	48
	Nettsteder: yrker, utdanning og arbeid i Norge	48
	Nettsteder: yrker, utdanning og arbeid i utlandet	49
	Skoler og kontaktpersoner	51
	Vedlegg	52

Forord

Alle elever «har rett til nødvendig rådgivning om utdanning, yrkestilbud og yrkesvalg» i skolen (opplæringslova § 9-2). Men hva betyr egentlig det? Hvilket ansvar har skolen? Hvilke muligheter har den for å bidra til at elevene får kjennskap til relevante yrker og utdanninger, får prøve ut egne ønsker og evner, får gode rollemodeller for utradisjonelle yrkesvalg og får anledning til å reflektere over sine egne valg?

I vårt moderne samfunn endrer deler av arbeids- og yrkeslivet seg raskt. Nye yrker og utdanninger oppstår, noen blir borte og andre utvikles eller forandres. De unges behov for informasjon er stort. Samtidig har de unge behov for hjelp til å orientere seg i informasjonsjungelen, til refleksjon og til å oppdage hvilke evner og egenskaper de selv har, hva de er gode til, hva de har lyst til, og hva fagene kan brukes til.

Hva påvirker ungdommens utdannings- og yrkesvalg? Mange faktorer spiller inn, og de viktigste påvirkningskildene, nemlig elevenes bakgrunn, foreldrenes utdanning og holdninger, oppvekstvilkår, venner, geografiske forhold osv., kan ikke skolen påvirke. Men skolen kan bidra til at elevene får selvtillit, at de oppdager nye muligheter og får bekreftelse på sine handlinger og tanker. Skolen kan gi elevene informasjon og kjennskap til hvor de kan hente mer relevant informasjon, og skolen kan hjelpe dem til refleksjon og til å bli gode karriereplanleggere.

Prosjektet Delt rådgivningstjeneste ble initiert av Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet og ledet av Læringssenteret i tre år, 2000-2003. Prosjektet skulle «prøve ut om en deling av rådgivningstjenesten i én del for utdannings- og yrkesveiledning og én del for sosialpedagogisk veiledning kunne bidra til å styrke utdannings- og yrkesveiledningen til elevene, og bidra til mer bevisste utdannings- og yrkesvalg uavhengig av tradisjonelle kjønnsroller». Erfaringene fra prosjektet viser at en deling av tjenesten, sammen med nødvendig rydding og omfordeling av oppgaver, ansvar og roller, har styrket utdannings- og yrkesveiledningen.

En styrket utdannings- og yrkesveiledning avhenger også av at arbeidet forankres i skoleledelsen, i skolens planer, hos lærerne og i fagplanene. Utdannings- og yrkesveiledning er en oppgave for hele skolen, men rådgivningstjenesten har et særskilt ansvar for å koordinere skolens virksomhet på området, enten det er hospitering og utprøving i skole eller arbeidsliv for enkeltelever, eller det er å introdusere utradisjonelle rollemodeller. Rådgivningstjenesten har også ansvar for den individuelle veiledningen og tilretteleggingen av tiltak for den enkelte elev.

Læringscenterets sluttrapport angir de vurderinger, konklusjoner og anbefalinger som ble gjort etter at prosjektet var avsluttet. De gjenspeiler hvilke erfaringer det legges vekt på når det gjelder det videre arbeidet med å styrke utdannings- og yrkesveiledningen i grunnopplæringen. Prosjektet ble evaluert av SINTEF, Teknologiledelse IFIM. Dette heftet, evalueringens sluttrapport og sluttrapporten fra Læringscenteret finnes på <http://drt.utdanningsdirektoratet.no>

Dette heftet gir innblikk i gode tiltak som ble utviklet i prosjektet. Heftet er ment å være til inspirasjon og refleksjon om lokalt arbeid med utdannings- og yrkesveiledning. Vi håper den interesserte rådgiver, skoleleder eller lærer vil ta kontakt med prosjektskolene for å få mer informasjon, og kanskje utveksle erfaringer eller avlegge studiebesøk. Kontakt og samarbeid kan bidra til økt kompetanse og bedre arbeid med veiledning på egen skole.

Utdanningsdirektoratet ønsker god lesning og lykke til i det videre arbeidet med å utvikle utdannings- og yrkesveiledningen i grunnskolen og i videregående opplæring!

Petter Skarheim
direktør

DEL 1

Oppsummering og erfaringer fra prosjektet
Delt rådgivningstjeneste

Innledning

En ny rådgiverrolle i skolen?

I et livslangt læringsperspektiv skal skolen bidra til å legge et godt grunnlag for elevens framtidige liv. Yrkes- og utdanningsveilederen skal være med på å ruste elevene til å reflektere over og ta egne valg i forhold til sitt kommende yrkesliv. Prosjektet Delt rådgivningstjeneste pågikk i tre år fram til avslutningen sommeren 2003. Fire fylker deltok: Oslo, Akershus, Rogaland og Oppland.

Prosjektets hovedmål

Å styrke yrkes- og utdanningsrådgivningen gjennom forsøk med delt rådgivningstjeneste, slik at elever i grunnskole og videregående opplæring settes bedre i stand til å foreta bevisste utdanningsvalg, og uten at den sosialpedagogiske rådgivningen svekkes.

Mange ulike utfordringer og problemstillinger har dukket opp i prosjektperioden. Prosjektet er evaluert av SINTEF, Teknologiledelse IFIM (se kap. 2). Del 1 i dette heftet er en oppsummering av erfaringer fra og evalueringen av prosjektet, mens del 2 er en samling av eksempler på ulike tiltak som er gjennomført ved prosjektskolene.

Samfunnet endrer seg, og skolen endrer seg med samfunnet. Nye og endrede utfordringer i skolen må og vil påvirke rådgiverrollen. Flere av utfordringene er store, men de skaper samtidig muligheter for nye arbeidsmåter og nye samarbeidsformer i skolen.

Målet med dette heftet er at både skoleeiere, skoleledere, rådgivere og lærerkollegier skal finne stoff som kan gi ideer og inspirere til endring og utvikling. Prosjektet viser at arbeidet med yrkes- og utdanningsveiledningen utfordrer skolene på ulike måter. På det organisatoriske plan utfordres skolene i forhold til forankring, ansvar og tilrettelegging. Arbeidet gir dessuten spesielle faglige utfordringer, både for den enkelte rådgiver og for hele lærerkollegiet.

Underveis inviteres leseren til refleksjon knyttet til sentrale problemstillinger som har dukket opp underveis i prosjektet. Sett av noen minutter, sammen med kolleger, til en samtale rundt egen praksis og mulige endringer. Her er den første problemstillingen:

DISKUSJON

Veiledning eller informasjon – er det noen forskjell?

Prosjekt Delt Rådgivningstjeneste ble iverksatt av Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (KUF) høsten 2000 og videreført av Læringscenteret. Prosjektet inngikk som ett av flere tiltak i en bredere satsing fra departementet, hvor formålet var å styrke utdannings- og yrkesveiledningen i grunnskole og videregående opplæring. Prosjektet hadde tre delmål:

Delmål 1: Interne skoletiltak

Å utvikle, prøve ut og vurdere ulike modeller for organisering av rådgivningstjenesten på skolen, der utdannings og yrkesveiledningen er skilt fra den sosialpedagogiske rådgivningen.

Delmål 2: Lokale tiltak

Å utvikle, prøve ut og vurdere ulike lokale/regionale samarbeidsmodeller, nettverk og rutiner for utveksling av kompetanse mellom skolenivåene og mellom skole, nærmiljø og arbeidsliv.

Delmål 3: Regionale/fylkesvise tiltak

Å utvikle, prøve ut og vurdere ulike modeller for samarbeid mellom skoler, arbeidsliv og aktuelle instanser i regionen/ fylket.

Læringscenteret ønsket både å gjennomføre en løpende evaluering og en sluttevaluering av prosjektet. SINTEF Teknologiledelse IFIM ble engasjert til dette arbeidet. Forskerne Trond Buland og Vidar Havn har fulgt prosjektet, og sluttevalueringen forelå den 22. september 2003, med denne tittelen på rapporten:

De første skritt er tatt – veien videre venter

Rapporten kan bestilles fra SINTEF, Teknologiledelse IFIM, eller lastes ned fra <http://drt.utdanningsdirektoratet.no>

3 Delt rådgivningstjeneste – de viktigste erfaringene

Opprydding og spesifisering av ansvar, roller og oppgaver, sammen med deling av rådgivningstjenesten, har bidratt til å styrke utdannings- og yrkesveiledningen på prosjektskolene.

(Buland/Havn: Sluttevalueringen)

Vi er mest fornøyd med at vi har fått ryddet opp i roller og ansvarsområder. Det sosialpedagogiske arbeidet har basislæreren nå ansvaret for.

(Rådgiveren ved Gautesete skole i Rogaland)

3.1 Ulike modeller for deling

Et av målene i prosjektet har vært å prøve ut ulike modeller for organisering av rådgivningstjenesten ved skolen. Det er i noen grad en del overlapping mellom de modellene som er prøvd ut, men samlet sett gir de et bredt register å velge i. De ulike modellene er grundig beskrevet i sluttevalueringen. Her gir vi et sammendrag av beskrivelsene:

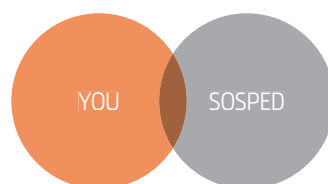
Modell 1

Modell 1: Den tradisjonelle – ikke delt

Modell 1 er den tradisjonelle, der sosialpedagogisk veiledning og yrkes- og utdanningsrådgivning utføres av samme person(er).

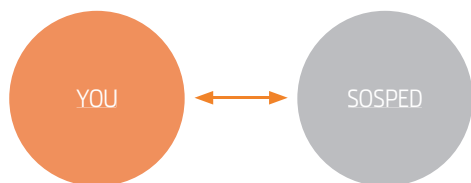
Modell 2

Modell 2: Delt ansvar – overlapp i oppgaver

Modell 2 ble valgt tidlig av relativt mange i prosjektet. De foretok en klar deling av ansvar, mens det fortsatt var større eller mindre grad av overlapp med rådgivningsoppgaver. Flere la vekt på at de så denne modellen som et skritt på veien mot en klarere deling også med hensyn til arbeidsoppgaver. For mange var det dessuten et viktig poeng at et visst overlapp i oppgaver vil være en ønsket og nødvendig løsning også på lengre sikt. Et visst overlapp i oppgaveutføring vil helt klart kunne bidra til å avhjelpe det mange ser som problematisk med en delt modell, og samtidig ta vare på ønsket om en deling av ansvar og oppgaver.

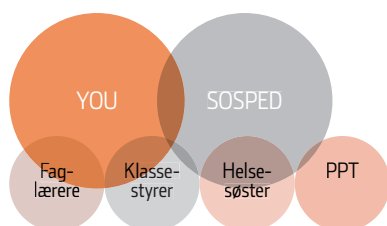
Modell 3

Modell 3: Delt (med øks) – atskilte oppgaver

Modell 3 innebærer den klareste løsningen, der så vel ansvar som arbeidsoppgaver er nærmest totalt fordelt på to personer. Tjenesten er her delt «med øks», men det er likevel dialog og et visst samarbeid mellom de to rådgiverne. Denne modellen ble i liten grad prøvd ut i prosjektet, selv om noen få skoler i sin deling nok nærmet seg dette.

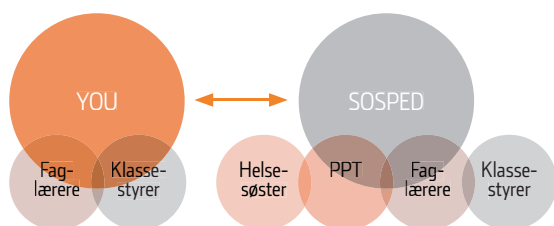
Modell 4

Modell 4: Delt ansvar – med delegering

Modell 4 er i utgangspunktet en videreutvikling av modell 2. Ansvaret for de to hovedoppgavene er fordelt, samtidig som det er et visst overlapp i oppgaver. I tillegg har man i større eller mindre grad søkt å spre ansvaret for utføring av oppgaver knyttet til både yrkes- og utdanningsrådgivningen og det sosialpedagogiske arbeidet til flere aktører på skolen.

Modell 5

Modell 5: Delt – med delegering

I modell 5 er det illustrert en modell der både ansvar og arbeid er fordelt fysisk på to eller flere personer, og der man i tillegg har delegert ansvar for oppgaver knyttet til begge de to arbeidsfeltene, til aktuelle aktører på skolen.

3.2 Erfaringer

Utviklingen og utprøvingen av modellene beskrevet under 3.1 har ikke vært helt uproblematisk. Ungdomsskolene i Akershus valgte ikke å delta i prosjektet nettopp fordi motstanden mot deling var stor. Rådgiverne har særlig vært bekymret for å miste den sosialpedagogiske delen av rådgiverjobben. Sluttrapporten peker likevel på at de delingsmodellene som ble valgt, innebar at de to områdene hadde omfattende kontakt, og at de ansvarlige også til en viss grad avlastet hverandre.¹

Erfaringene viser videre at en deling av tjenesten har ført til økt kvalitet på både yrkes- og utdanningsveiledningen og den sosialpedagogiske veiledningen. Dette kan skyldes at det har blitt foretatt en avklaring og opprydding i oppgaver. Men nettopp det å være i prosjekt skaper både oppmerksomhet, fokus og til en viss grad et økende engasjement – og dette kan også ha hatt en viss betydning.

De ulike prosjektskolene har prøvd ulike modeller, og de har følgelig også høstet ulike erfaringer med sine delingsmodeller. Her skal vi kort se på erfaringene fra fire forskjellige skoler:

- Øyer ungdomsskole i Oppland
- Ulsrud videregående skole i Oslo
- Smiodden skole i Stavanger
- Gautesete skole i Stavanger

Vi har ønsket å se nærmere på tre forhold:

1. Hva var spesielt problematisk ved å gå inn på en deling av rådgivertjenesten?
2. På hvilken måte ble disse utfordringene møtt?
3. Hvordan er skolen fornøyd med den modellen som ble valgt.

Øyer ungdomsskole i Oppland

1 Hva var spesielt problematisk?

Delingen ble ikke oppfattet som problematisk, og dette kan ha flere forklaringer:

- Skolen ble tildelt ekstra ressurser
- Rådgiveren hadde for mye å gjøre og trengte avlastning
- Skolen hadde allerede en som ønsket å arbeide med sosialpedagogiske oppgaver

2 På hvilken måte ble utfordringene møtt?

Utviklingen av en god modell og utarbeidelse av nye rutiner startet ved at det ble foretatt en grundig «opprydding i alle skuffer». Målet var å finne en konkret og riktig arbeidsfordeling. Dette foregikk ved at rektor, sosiallærer og rådgiver satte seg ned for å finne ut følgende:

- Hvilke oppgaver har rådgiveren tradisjonelt hatt ansvaret for?
- Hvilke av disse oppgavene var det naturlig å legge til den nye sosiallærerfunksjonen

Denne prosessen ble oppfattet som svært positiv for skolen, og den munnet ut i en arbeidsinstruks for den sosialpedagogiske veilederen og YoU-veilederen.

¹ Sluttevalueringen s 19

3 Hvordan er skolen fornøyd med den modellen som ble valgt?

Øyer ungdomsskole valgte en variant av modell 2, der oppgavene er delt mellom to personer med en viss overlapp. De har erfart at det er viktig med et tett samarbeid, i noen tilfeller på tvers av YoU og sosialpedagogikken.

YoU-veilederen opplever at det har vært svært nyttig å få ryddet opp i arbeidsoppgavene. Rådgiveren har ikke lenger hovedansvaret for mange av de tidkrevende oppgavene som ikke knytter seg direkte til yrkes- og utdanningsveiledning.

Ulsrud videregående skole i Oslo

1 Hva var spesielt problematisk?

Her ble deling av tjenesten ikke opplevd som problematisk, og dette henger sammen med at begge rådgiverne var nytilsatte da skolen startet med en ny modell. Begge rådgiverne hadde søkt på den rådgiverstillingen de fikk.

(Spørsmål nr. 2 var ikke aktuelt i denne sammenheng.)

3 Hvordan er skolen fornøyd med den modellen som ble valgt?

Ulsrud valgte også en modell der yrkes- og utdanningsveiledning og sosialpedagogisk rådgivning ble delt mellom to personer, som i modell 2. YoU-veilederen har ansvaret for lettere sosialpedagogiske oppgaver. Dette henger særlig sammen med at YoU-rådgiveren er ansvarlig for oppfølgingstjenesten, som automatisk også består av sosialpedagogiske oppgaver. YoU-veilederen har også utvidet sosialpedagogisk ansvar i perioder hvor det er stille på YoU-fronten.

Smiodden skole i Stavanger

1 Hva var spesielt problematisk?

Heller ikke på denne skolen ble delingen oppfattet som spesielt problematisk. Rådgivertjenesten var allerede delt i en yrkesrådgiverfunksjon og en sosiallærerfunksjon.

(Spørsmål nr. 2 var ikke aktuelt i denne sammenheng.)

3 Hvordan er skolen fornøyd med den modellen som ble valgt?

Den samme modellen som ved to andre eksempelskolene ble valgt. Denne modellen har fungert helt fint fram til rådgiveren sluttet våren 2003. Smiodden vurderer nå en omlegging av rådgivertjenesten slik at dette blir integrert på hvert klassetrinn.

Ta gjerne kontakt med Smiodden skole dersom det er et ønske om mer informasjon om organisering av rådgivertjenesten.

Gautesete skole i Stavanger

1 Hva var spesielt problematisk?

Gautesete hadde allerede en form for deling før prosjektet startet – med en sosiallærer og en rådgiver. Rådgiveren hadde alt ansvar for YoU-opplegget – også før prosjektet startet. I tillegg til dette hadde hun sosialpedagogisk ansvar for elevene på 10. trinn. Den største utfordringen var å finne en ny arbeidsfordeling som virket rimelig god både for sosiallæreren og YoU-rådgiveren.

2 På hvilken måte ble utfordringene møtt?

Skolen brukte planleggingstid for å lage systemer og rutiner for det sosialpedagogiske arbeidet:

- Hva skal kontaktlæreren ha ansvaret for?
- Hva skal være gjort/prøvd ut før en sak meldes til sosiallæreren?
- Hva kan den enkelte lærer gjøre innenfor YoU-arbeidet?

Temaet ble også lagt inn som en del av undervisningen på samtlige klassetrinn. YoU ble på denne måten implementert i læreplanene – det står på skolens årshjul. Rådgiveren er ikke lenger eneansvarlig, men har rollen som koordinator.

3 Hvordan er skolen fornøyd med den modellen som ble valgt?

Gautesete har fortsatt delt rådgivningstjeneste, og de er godt fornøyd med den modellen som ble valgt.

Sluttevalueringen trekker også fram et annet interessant poeng. På tross av til dels stor motstand i utgangspunktet svarer hele 84 % av de som har besvart spørreskjema fra følgeforskerne, at de vil fortsette med delt rådgivningstjeneste – også etter at prosjektet er slutt.

Akershus har meldt dette til følgeforskerne:

Når det gjelder deling av rådgivningstjenesten, var flere av rådgiverne i utgangspunktet negative til deling, men de har endret syn i løpet av prosjektet. Dette synes å ha noe å gjøre med at det å tydeliggjøre oppgavene både er heldig for rådgiverne og brukerne.

Hva ønsker elevene?

Elevene gir, gjennom ulike undersøkelser, uttrykk for at det ikke skorter på informasjon, men at de ønsker seg mer individuell oppfølging. Elevene er ikke opptatt av hvilke delingsmodell som er valgt. Det er få elever som kan si noe om selve prosjektet. Både elever og foresatte opplever den personlige samtalen som svært verdifull. I eksempelsamlingen er det vist til tiltak som ivaretar dette behovet. Rådgiverne opplever den personlige samtalen som både viktig og tidkrevende. Intervju med elever på prosjektskolene viser at elever setter stor pris på den tiden rådgiveren har brukt til individuelle samtaler.

Tid er ofte et knapphetsgode for rådgivere. Derfor er det også nødvendig å foreta en hard prioritering mellom ulike oppgaver. Når mange elever opplever samtalen som viktigst, må kanskje rådgiveren bruke mindre tid på andre ting. Kanskje kan en deling og en opprydding i ansvar og arbeidsoppgaver nettopp gi større rom for den individuelle samtalen og refleksjonen, slik det har gjort på mange av prosjektskolene.

DISKUSJON

Kan det være hensiktsmessig å se på en delingsmodell ved din skole?

Hvilke muligheter ser dere ved de ulike modellene?

Det sosialpedagogiske arbeidet

3.3

Prosjekt Delt rådgivningstjeneste har jobbet under den forutsetning at yrkes- og utdanningsveiledningen skal styrkes uten at den sosialpedagogiske rådgivningen svekkes. Dette var en ambisiøs premiss i og med at det ikke fulgte med ekstra ressurser til skolene med prøveprosjekter. Noen skoler fikk imidlertid ekstra ressurser fra egen kommune, mens andre skoler delte ressursene opp på en annen måte enn tidligere.

Det sentrale i denne sammenheng er likevel at mange av deltakerkolene ser delingen som et skritt på veien mot en ny tjeneste. Mange av prosjektdeltakerne vi har snakket med i løpet av prosjektet, har vært opptatt av at delingen og hele prosjektet må sees i lys av utviklingen av en ny rådgiverrolle på yrkes- og utdanningsområdet. Hva som legges i den nye rådgiverrollen varierer noe, men et sentralt element for mange er skillet mellom rådgivning og veiledning.

(Buland/Havn: Sluttevalueringen)

Rådgiverrollen - slik vi kjenner den

3.4

Rådgiveren, slik vi kjenner han/henne, har hatt ansvar for det meste: fra trøst og omsorg til tilvalgsgag, informasjon om videre studier og yrkesliv og partnerskapsarbeid. Det har tatt mye tid, og det har gitt rådgiveren et stort nettverk og en unik kunnskap om enkeltelever ved skolen. Dette har vært bra for elevene, og både elever, foreldre, skoleledelse og rådgivere har sett at denne ordningen har hatt flere gode sider. Det har imidlertid vist seg at yrkes- og utdanningsveiledningen til dels har kommet dårlig ut.

Den tradisjonelle rådgiveren har ofte hatt en uforutsigbar hverdag. Yrkes- og utdanningsveiledningen har ofte hatt karakter av informasjon rettet mot større grupper, store messer og andre typer masseopptrinn. Det sosialpedagogiske arbeidet har naturlig nok i sterkere grad rettet seg mot enkeltelever, og har blitt prioritert. Derfor har dette prosjektet pekt på viktige utfordringer, uansett hvilken organiserings-/delingsmodell som velges.

Sommeren 2003 kom OECD med en rapport² som peker på mye av det samme. Det kan se ut til at YoU-arbeidet blir marginalisert i en samlet modell (jf. modell 1, pkt. 3.1). Det er grunn til å undersøke om dette er situasjonen ved egen skole. I så fall er det viktig å problematisere dette for å finne andre og mer egnede organiseringsformer.

² OECD2002:OECD Review of Career
OECD2002: Guidance Policies

3.5 Rolleavklaring

3.5.1 Sosialpedagogisk kunnskap?

Et sentralt element i sluttevalueringen er at en opprydding i roller og ansvarsområder oppleves som spesielt verdifullt. Resultatet er at yrkes- og utdanningsveilederen har fått tid til å konsentrere seg om nettopp dette arbeidet. En opprydding har imidlertid også åpnet for nye problemstillinger. Bør for eksempel rådgiveren kjenne elevens sosialpedagogiske bakgrunn for å være en god yrkes- og utdanningsveileder? På en skole oppleves dette slik:

«Det er positivt for elevene at de får lov til å legge av seg den sosialpedagogiske ryggsekken når de kommer inn til yrkes- og utdanningsrådgiveren. Når de kommer til meg, kan de la problemene ligge igjen utenfor, jeg kjenner dem ikke, og vi kan snakke om framtida uavhengig av det. Å komme inn til meg skal være en positiv opplevelse.»

(Rådgiver i videregående skole)

Elevorganisasjonen har også kommet med en helt entydig uttalelse. Den ønsker IKKE at YoU-veilederen skal ha sosialpedagogisk oversikt eller være den vanlige læreren deres.

3.5.2 Kunnskap om et omskiftelig arbeidsliv

Arbeidslivet blir stadig mer komplekst, og det er ikke lenger slik at elever utdanner seg til et yrke for livet. Dagens ungdom vil skifte yrke langt oftere enn foreldregenerasjonen, og dette stiller store krav til en sammensatt og fleksibel utdanning. For elevene er det viktig at de settes i stand til å reflektere over egne muligheter i kombinasjon med de muligheter og utfordringer arbeidslivet byr på. Yrkes- og utdanningsveilederen har et medansvar for å legge til rette for dette. Prosjektet peker på behovet for ny kompetanse for både rådgivere og skolen som organisasjon. Yrkes- og utdanningsveiledning er hele skolens ansvar, det betyr at både rådgivere og skolens øvrige personale må ha kunnskap om veiledning og tilpasset informasjon.

En kombinasjon av disse to oppgavene kan ofte bli mer enn en person kan ha oversikt over. Nettopp oppryddingen av arbeidsoppgaver har derfor blitt opplevd som verdifullt.

På den måten får også yrkes- og utdanningsveilederen tid til å fungere som et bindeledd/en koordinator mellom skole, arbeidsliv, Aetat og andre sentrale samarbeidspartnere.

DISKUSJON

Hvem er aktuelle samarbeidspartnere i vårt område – og hvordan kan vi legge til rette for et godt samarbeid?

Hva er god yrkes- og utdanningsveiledning?

4

De fleste vil nok være enige om at det er elevens evne til refleksjon som er sentral. Eleven skal ta selvstendige valg – og ansvaret for slike valg må også eleven ta. Yrkes- og utdanningsveilederens oppgave er å bidra til at eleven settes i stand til å reflektere over sitt liv og sine valg. Men vi kan vanskelig se for oss at YoU-veiledningen ikke samtidig skal ha et blikk mot de krav og forventninger som vil møte elevene etter endt skolegang.

Arbeidslivet er i stadig endring, og det gir tilbud om yrkes- og utdanningsveiledning fra ulike aktører. Aetat gir veiledning til arbeidssøkere, private konsulentfirmaer etablerer seg i videregående skole, og flere av organisasjonene i arbeidslivet vil tilby slike tjenester. Rådgivere har tradisjonelt drevet mye med informasjon om ulike yrker, mens fokus på veiledning og refleksjon har vært mindre sentralt. Som nevnt var dette en del av bakgrunnen for KUFs initiativ til prosjektet. Det er et ønske om mer tilpasset veiledning, for på den måten å kunne bidra til færre omvalg og raskere gjennomføring i utdanningssystemet.

Arbeidsmarkedet er opptatt av en mer målrettet rådgivning til nytte for de til enhver tid gjeldende behov i samfunnet, og det snakkes stadig mer om profesjonalisering av rådgiverrollen. Hvor står skolen og rådgiveren i dette bildet? Kan rådgiveren ivareta både samfunnets behov og enkelteleven? Rådgiverne er skeptiske og skal heller ikke gi konkrete råd om yrkes- og skolevalg. Elevene skal selv ta ansvar for egne valg, basert på egne ønsker og muligheter. I møtet med enkeltelever er det viktig at rådgiveren inviterer til bevissthet og refleksjon. Den tradisjonelle rådgiveren har brukt mye tid på «masseopptritt» og mindre tid på veiledning av enkeltelever. Prosjektet har pekt på at ansvaret for en bred yrkes- og utdanningsveiledning skal være hele skolens samlede ansvar, og at vi er på vei mot, og trenger, en ny og klarere veileder-/rådgiverrolle.

Vi tror at en sentral dimensjon i dette vil være skillet mellom det vi kan kalle «informasjon» og «veiledning». Informasjon, det vil si spredning av nødvendig kunnskap om utdanningsveier, yrker og arbeidslivet, er oppgaver som med fordel kan spres på mange aktører i skolen. Det kan ha en sterkere «kollektiv» vinkling i den forstand at noe informasjon kan «leveres» samlet til større elevgrupper.

(Buland/Havn: Sluttevalueringen)

DISKUSJON

Skal rådgiveren være arbeidslivets forlengede arm inn i klasserommet for å drive markedsføring av samfunnets behov for arbeidskraft? Eller skal hun/han bidra til at elevenes egen evne til refleksjon styrkes?

4.1 Å gi råd

Du som er så flink med hendene dine, bør kanskje vurdere en yrkesfaglig studieretning.

Det vil alltid være et stort behov for helsepersonell. Du bør kanskje vurdere helse- og sosialfag?

Det er fort å tenke slik, og det hender kanskje også at tankene formidles til eleven. Eleven gir ofte uttrykk for at han vil ha et råd, og rådgiveren har ofte stor kompetanse på feltet. Derfor er det viktig at både rådgiveren, klassestyrere og faglærere har et bevisst forhold til forskjellen mellom veiledning og rådgivning. Elevene kan av og til gi uttrykk for at de ønsker helt konkrete råd:

Hva synes du jeg skal gjøre, da?

Det er fristende å svare på slike spørsmål, men før vi faller for fristelsen: Vet vi egentlig nok om denne eleven? Ofte er elever svært selektive. Skolen får kjennskap til bare en liten del av elevens liv. Mange ungdommer er gode strateger som gir skolen det skolen vil ha. Og skolen vet kanskje ikke at umulige Petter steller bestemor før han går på skolen, eller at frekke Frida mekker datamaskiner på ungdomsklubben. Derfor er det kan hende nødvendig at yrkes- og utdanningsveiledningen endrer karakter, fra informasjon og messer til individuell veiledning og tilrettelegging.

I spennet mellom informasjon på den ene siden og veiledning på den andre ligger det en gråsoner. Sluttevalueringen i prosjektet formulerer dette slik:

Mellom disse grunnelementene ligger det en gråsoner, der vekten med hensyn til ansvar for gjennomføring kan være delt mellom rådgiver og andre aktører i og utenom skolen; her gis det mer og mer individuelt tilpasset, målrettet informasjon, basert på den enkeltes ønsker, behov og evner/interesser; altså individuelt tilpasset informasjon.

(Buland/Havn:Sluttevalueringen)

Vet vi nok om det framtidige arbeidslivet?

Arbeidslivet er i sterk endring; nye yrker oppstår og yrker som er populære i dag, er kanskje borte om 10 – 15 år. Derfor er det viktig, som nevnt ovenfor, at det er mange som er med på å gi informasjon om arbeids- og yrkesliv. Rådgiverens framtidige rolle i dette må være rollen til koordinatoren og nettverksbyggeren. Det er eleven selv som må ta ansvaret for egne valg. Skolen på sin side har ansvar for at eleven har fått nødvendig informasjon, veiledning og forståelse for kravene fra det arbeidslivet som «vinker i det fjerne.»

«Det passer vel ikke for jenter...» Kjønnsperspektivet i rådgivning

4.2

Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet satte ved årsskiftet 1997-98 i gang prosjektet *Bevisste utdanningsvalg* om kjønnsperspektivet i rådgivning. Prosjektet pågikk i tre år, og det overordnede målet var dette:

«Å bidra til at ungdom får hjelp til å foreta bevisste utdanningsvalg i størst mulig grad uavhengig av tradisjonelle kjønnsroller og å bidra til å skape et arbeidsmarked som i mindre grad preges av tradisjonell kjønnsdeling.»

Tittelen på sluttrapporten fra prosjektet innebærer en viktig påminnelse for alle som er i kontakt med ungdom: ³ «*Du trenger ikke å være så steintøff for å velge utradisjonelt.*»

En av konklusjonene fra prosjektet var denne:

«Alternative, utradisjonelle utdanningsvalg er et modningsspørsmål. Dette dreier seg om alvorlig/viktige valg som skjer best etter lengre tids tenking/vurdering og modning. Enkelttiltak eller enkeltstående positive hendelser har sannsynligvis mindre betydning for den enkelte elev. Ungdomsskoleelever gir ofte uttrykk for at de har opplevd enkelttiltak som positive, men at de ikke vil velge utradisjonelt av den grunn.

(Buland/Havn: Sluttevalueringen)

Dette peker på den ene siden på hvor viktig det er at elevene får allsidig informasjon fra mange ulike informanter. På den andre siden peker det på hvor viktig det er at ansatte i skolen og andre som jobber med fagfeltet, har bevissthet knyttet til yrker og kjønn. Dette kan skolen få til ved å synliggjøre utradisjonelle muligheter. En del skoler i Oppland har bl.a. valgt å bruke «unge informanter» som har gjort utradisjonelle valg.

De «utradisjonelle» elevene ble imidlertid lei av stampelet som utradisjonelle. Ei jente formulerte det slik: «Jeg er lei av å bli trukket fram som utradisjonell, jeg har jo bare valgt det som jeg er mest interessert i.» Her ligger noe av kjernen: Det dreier seg ikke om at jenter skal bli snekker og gutter skal bli sykepleier, men om at eleven i mye sterkere grad skal bli i stand til å foreta egne, bevisste valg – uavhengig av kjønn – på bakgrunn av kvalitativt god og allsidig informasjon/veiledning fra kompetente voksne.

Bevisste utdanningsvalg

«Rollemodellene kan bidra til å vise at det er plass for alle typer jenter og gutter, også på fag tradisjonelt forbeholdt det ene kjønn»

(S. 9 i *Bevisste utdanningsvalg. Veiledningshefte - Lærings-senteret 2001/ <http://buv.utdanningsdirektoratet.no>)*

³ Du trenger ikke være så steintøff for å velge utradisjonelt
ISBN: 82-14-02075-1

4.3 Rådgiveren som veileder

Skolen kan i liten grad ha en total oversikt over enkeltelevers ønsker og ressurser og et arbeidsliv i rask endring. Derfor må eleven selv ta ansvar for egne valg. Det er elevens liv det dreier seg om. Både i prosjektet Bevisste utdanningsvalg og i prosjektet Delt rådgivningstjeneste har fokus blant annet vært å stimulere elever til refleksjon og selvstendighet.

Kjernen i den nye rådgiverrollen vil derfor bli veiledning, det vil si det som går på å hjelpe elevene til å fatte valg, bli kjent med egne interesser og evner etc. Her, på det individuelle veiledningsarbeidet med elevene, er det YoU-rådgiveren, etter manges mening, vil måtte sitte på spesialkompetanse. Dette må bli rådgiverens framtidige spisskompetanse.

(Buland/Havn: Sluttevalueringen)

Ungdom i valg

«Å veilede ungdom som står foran utdannings- og yrkesvalg, er en stor utfordring. Følelsen av å stå mellom motstridende interesser er noe av det som gjør oppgaven særlig utfordrende»

(S. 8 i Ungdom i valg. Veiledning i utdannings- og yrkesveiledning – Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet 1998/
<http://www.skolenettet.no>)

Rådgiveren befinner seg i spennet mellom informasjon og veiledning. Både arbeidsliv og samfunnsliv er i stor endring, og elevene trenger råd og oppfølging for å kunne orientere seg i en sammensatt hverdag. En av flere utfordringer er ikke å falle for fristelsen om å gi konkrete råd om hva eleven skal velge. Det eksisterer ingen instruks for rådgivere som derfor befinner seg litt i «dødvinkelen» på skolen: ikke lærer, ikke administrasjon, men samtidig god å ha begge steder. Fravær av instruks og retningslinjer er også trukket fram i prosjektet:

Mer praktisk, nærmere det utøvende ledd, tror vi det vil være behov for en klar stillingsinstruks eller i alle fall en stillingsbeskrivelse eller klare kvalitetskriterier for yrkes- og utdanningsrådgivningen. Vi tror det vil styrke funksjonen om det finnes noen klart formulerte krav til hva den enkelte skole skal tilby, noe som definerer et overordnet rammeverk for funksjonens innhold. Et slikt rammeverk må selvsagt gi rom for individuell tilpasning, men vi tror likevel at også i skolene er det behov for en slik ryggdekning som dette vil gi.

(Buland/Havn: Sluttevalueringen)

Skolerådgiverlaget har utviklet etiske retningslinjer for rådgivere. Disse kan være med på å danne en basis for utvikling av en ny instruks for rådgivertjenesten.

Etiske retningslinjer fra skolerådgiverlaget (Vedtatt i Trondheim i 1997)

Respekt

Grunnlaget for all rådgivning er respekt for eleven og elevens egenverd

Uavhengighet

Rådgivningen skal være nøytral og ivareta elevens interesser.

Åpenhet

I rådgivningen skal man gjøre oppmerksom på de rammer og vilkår som rådgivningen foregår under. Rådgivningssamtalen bør være frivillig og skal være taushetsbelagt.

Saklighet

Rådgiver skal gi saklig og allsidig informasjon

Likeverd

Rådgivning skal fremme likeverd.

(Dette er hovedoverskriftene. Retningslinjene kan bestilles fra Skolerådgiverlaget.)

5 Hele skolens ansvar

YoU-arbeidet er ikke bare rådgiverens ansvar, men hele skolens ansvar – i samarbeid.

Dette er en av hovedkonklusjonene fra prosjektet, og det er også tydelig i de ulike eksemplene som er med bak i denne samlingen. Formuleringen «Hele skolens ansvar» må fylles med konkret innhold. Det betyr at yrkes- og utdanningsveiledningen må sees i sammenheng med skolens øvrige planverk. Arbeidet må forankres hos skoleledelse og skoleeier, og det må følges opp i den praktiske hverdagen. Et lite eksempel kan være at rektor tar dette inn som en fast del av medarbeidersamtalen:

Hva har du gjort i forbindelse med YoU siden vi snakket sammen sist?

Yrkes- og utdanningsveiledning som skolens samlede ansvar er tydelig formulert både i opplæringsloven, i læreplanens generelle del og i de enkelte fagplanene:

Opplæringsloven § 1.2

«Grunnskolen skal i samarbeid og forståing med heimen hjelpe til med å gi elevene ei kristen og moralsk oppseding, utvikle evnene og føresetnadene deira, åndeleg og kroppsleg, og gi dei god allmennkunnskap, slik at dei kan bli ganglege og sjølvstendige menneske i heim og samfunn.

Det skal leggjast vekt på å skape gode samarbeidsformer mellom lærarar og elevar, mellom lærlingar, lære kandidatatar og bedrifter, mellom skole og heim, og mellom skole og arbeidsliv.»

L97

«Opplæringen har ikke bare egenverdi for eleven, men har også som mål å forberede de unge til å påta seg arbeidslivets og samfunnslivets oppgaver.»

(Det arbeidende menneske s. 27)

Skoleeier og skoleleders ansvar

Både opplæringsloven og læreplanen forteller tydelig at skolens ansvar strekker seg lang utover hverdagen i klasserommet, og i praksis kan dette bety:

- Skolen har fått medansvar for at eleven skal bli gangs menneske i heim og samfunn.
- «Stunt»-informasjon om strukturen i «neste» skoleslag er ikke tilstrekkelig.
- Hele skolen må arbeide sammen for at eleven skal bli klar for det samfunnet som venter når skolegangen er over.
- Rådgiveren må samarbeide med skolens øvrige personale, med foresatte og arbeidsliv og med andre utdanningsinstitusjoner.

Dette ansvaret kan rådgiveren selvfølgelig ikke bære alene. Det er et stort samarbeidsprosjekt der hovedansvaret ligger hos skoleledelsen og skoleeieren.

It takes a whole village to raise a child.

(Hillary Clinton, selvbiografi, 1999)

Betydningen av forankring

5.1

Hvordan skal den enkelte skole gå fram for å utvikle en selvstendig strategi for YoU-arbeidet? Alt utviklingsarbeid må forankres i skolens ledelse og hos skoleeieren. Skoleeieren har et overordnet ansvar for at den enkelte skole har et godt grep på dette arbeidet.

Å etablere den nødvendige forankringen, både i ledelsen og hos de ansatte, er prosesser som tilsynelatende, med nødvendighet, tar lang tid.

(Buland/Havn: Sluttevalueringen)

Rådgiveren kan ikke og skal ikke være eneansvarlig for dette arbeidet. Rådgiveren skal bygge nettverk og åpne dører – hele tiden med ledelsen i ryggen og i samarbeid med sine kolleger. Det konkrete arbeidet må integreres i skolens øvrige fag, i prosjekt- og temaarbeider, i kontakt med foresatte og i samarbeid med lokalt arbeids- og næringsliv. Et slikt utviklingsarbeid krever også legitimitet og støtte. Rådgiveren har ikke en formell posisjon som gir nødvendig gjennomføringskraft. Det rådgiveren kan gjøre, er å være med på å legge premisser for et slikt utviklingsarbeid.

5.2 Gjør som Egon Olsen – ha en plan!

Skolen må utvikle sin egen strategi for å styrke yrkes- og utdanningsveiledningen. Da er det viktig å tenke på følgende:

- Plan for YoU-arbeidet må integreres i skolens øvrige planverk.
- Bruk felles planleggingstid for å bli enige om en målsetting for arbeidet.
- Sett opp realistiske mål for å utvikle en helhetlig yrkes- og utdanningsveiledning på skolen.
- Bruk tilgjengelig materiale for å få ideer, skaffe kontakter, lage tiltakskjeder og skape entusiasme.
- Tenk hele tiden på kjeder av tiltak.

(Buland/Havn: Sluttevalueringen)

Den løpende informasjonen, de små drypp og de gode prosesser bør integreres i skolehverdagen. I praksis betyr det for eksempel å spille på både matematikk- og engelsklærere, vaktmesteren og renholdere for at elevene skal få en bredest mulig informasjon. Dette er krevende, men erfaringene fra prosjekt-skolene viser at det er viktig å bruke tid på å lage gode planer. Det sparer alle for dobbeltarbeid, det fører til at ansvar blir plassert på rett sted og – ikke minst – det er med på å gjøre hverdagen bedre for elevene.

Kanskje er det heller ikke så veldig ressurskrevende? Mye kan dreie seg om å gripe de mulighetene som byr seg i skolehverdagen. Et lite eksempel: En engelskbok for 10. klasse har en tekst om et bibliotek i London. Dette kan være en mulighet for læreren. Tenk bare

- forfatter
- bokhandler
- bibliotekar
- typograf

Enden på et slikt oppspill kan være at neste engelsktime legges til biblioteket.

En annen innfallsvinkel: Hva kan man egentlig arbeide med hvis man interesserer seg for matematikk? (Se på nettstedet: <http://www.matematikk.org>. Her kan du få masse ideer.)

Nye yrkesgrupper i skolehverdagen

Mange nye yrkesgrupper har etter hvert fått sin daglige arbeidsplass på skolen. Dette gir mange nye muligheter. La barnevernspedagogen, systemansvarlig for IT og kantinepersonellet fortelle om sine jobber. De har ofte andre erfaringer enn skolens lærere. La dem slippe til, de har mye å bidra med.

Engasjementet! Det viktigste av alt

6

Forankring og planarbeid er ikke nok; arbeidet skal holdes ved like og følges opp. Utviklingsarbeid går alltid lettere dersom det finnes ildsjeler, men i det lange løp er det også nødvendig å satse bredt på kompetanseutvikling og oppfølging. Rådgiveren er ofte en ildsjel i dette arbeidet. Skoleledelsen må bidra til at rådgiverne får den oppfølging, støtte og skoling som er nødvendig. I del 2 – Eksempelsamlingen – viser vi en del tiltak som er utviklet nettopp med dette for øye.

Kompetanseutvikling i eget kollegium kan også være nødvendig. Både arbeidsmarkedet og utdanningsinstitusjonene endrer seg raskt, og det er ikke alltid så lett å holde seg oppdatert. Rådgiveren har ofte god oversikt over dette feltet, og hun/han kan være en viktig bidragsyter i det interne kompetanseutviklingsarbeidet. Arbeidet går alltid lettere dersom skolen allerede har en kultur der samarbeid og kreativitet står i fokus, men arbeidet kan også i seg selv bidra til utvikling av samarbeid og kreativitet.

YoU-arbeidet byr ofte på mange positive erfaringer, men det hender også at gode opplegg «går i vasken», at elever ikke vil samarbeide, eller at resultatet ikke står i forhold til innsatsen.

Det er i disse situasjonene det er godt å arbeide på en skole som er en «vi-skole», og ikke en skole der rådgiveren må ta støytene alene.

«*Prosjektet viser, som så mange tilsvarende utviklingsprosjekter, ildsjelenes betydning i utviklingsarbeid. Utfordringen må være å sette ildsjelene i et system, et system som dels kan skape nye, dels kan opprettholde engasjementet hos de gamle, og ikke minst gjøre systemet mindre avhengig av ildsjeler.*

(Buland/Havn: Sluttevalueringen)

Hvorfor skal skolen prioritere dette arbeidet foran mange av de andre oppgavene som den er pålagt? Motspørsmålet gir seg selv: Hva kan vel være viktigere enn at skolen sikrer elevene en bredest mulig plattform i møtet med det virkelige livet – det som venter når eksamen er avlagt?

Skolens ansvar slutter ikke med eksamen. Kvaliteten på opplæringen blir først satt på prøve når eleven skal ut av institusjonene. Det er som å tenke seg flygeropplæring i simulator. Hvorvidt flygeren kan fly, er mest interessant når flyet er oppe i luften med virkelige passasjerer. Om simulatortesten gikk bra, er mindre interessant – i alle fall for passasjerene. Elevens «flygedyktighet» har skolen ikke så store muligheter til å sjekke, men et viktig spørsmål kan likevel stilles:

Gjorde skolen sitt for at eleven skulle bli flygedyktig?

DEL 2

Eksempelsamling
Tiltak gjennomført ved prosjektskolene

7 Eksempelsamlingen

I denne delen er følgende samlet:

- En oversikt over skolene som har deltatt i prosjektet Delt rådgivnings-tjeneste (7.1)
- En modell som viser alle partene i dette samarbeidet omkring YoU (7.2)
- Eksempler på planer fra prosjektskolene (7.3)

Og her er ikke minst:

- En rekke konkrete eksempler på tiltak som er prøvd ut i de ulike prosjektfylkene (7.4)

Eksemplene på tiltak er systematisert i forhold til målsettingene for prosjektet, selv om noen av tiltakene vil dekke flere målsettinger. Her er det mange ideer å hente, og vi håper de ulike tiltakene kan gi inspirasjon for den enkelte skole. Det viktigste er heller ikke enkelttiltak, men – som sluttevalueringen påpeker – et system av tiltak over tid. Den enkelte skole kan med fordel utvikle egne planer som er tilpasset lokale forhold, satsingsområder og prioriteringer.

Det innovative ligger ikke nødvendigvis i frambringelsen av det unikt nye, men av å sette for så vidt kjente virkemidler i system, og ta dem i bruk i nye sammenhenger. En velkjent blomst i ett miljø kan være ny og spennende i et annet, og en velkjent blomst plantet i en uvant kontekst, i et nytt blomsterbed, kan gi en helt annen effekt enn før.

- Det kan være hensiktsmessig å utvikle en omfattende meny av virkemidler. Hva som fungerer eller ikke for enkeltelever, varierer voldsomt.
- Tenk balanse mellom større masseopptrinn for større elevgrupper, og individuelt tilpassede tiltak for enkeltelever/ grupper av elever.
- Tenk kjeder av tiltak i stedet for enkelttiltak.
- Tenk helhetlige planer og overgang mellom skoleslag.
- Bygg på de tiltakene dere er fornøyd med.

(Buland/Havn:Sluttevalueringen)

7.1 Oversikt over skoler i prosjektet

Oslo

Ungdomsskoler: Hauketo, Lindeberg, Marienlyst, Uranienborg

Videregående skoler: Ulsrud, Holtet

Akershus

Videregående skoler: Rud, Vestby, Skedsmo

Oppland

Ungdomsskoler: Gausdal, Øyer, Smestad, Hammartun, Åretta

Videregående skoler: Gausdal, Vargstad, Mesna, Lillehammer

Rogaland:

Grunnskoler: Gosen Teinå, Smiodden, Gautesete, Lye, Frøyland, Varhaug

Videregående skoler: Hetland, Bergeland, Time, Bryne

Deltakerskolene har samlet mange erfaringer. Rådgiverne her er tilgjengelige for spørsmål, besøk og erfaringsdeling.

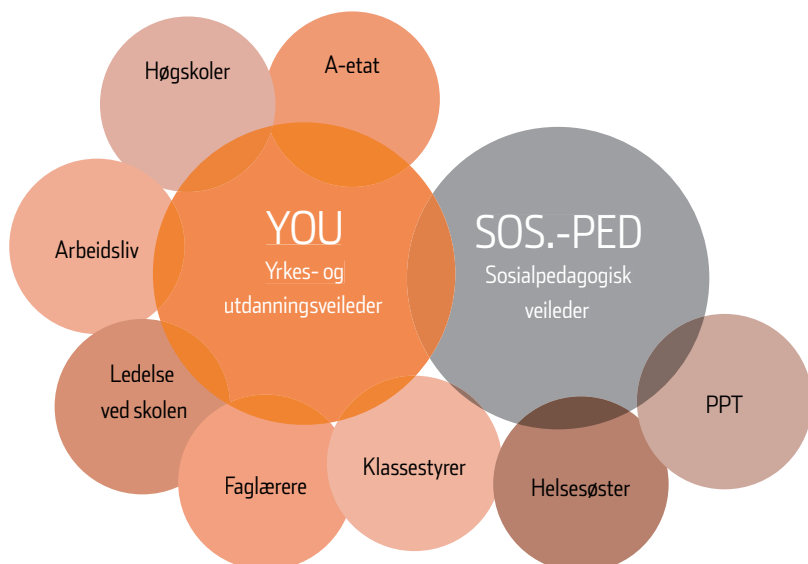
Det er mangfoldet av tiltak – sammen med system av tiltak over tid som er viktig, ikke enkelttiltak. Det er nettopp dette mangfoldet av tiltak som skal bidra til økt bevissthet i elevgruppen.

(Buland /Havn: Sluttevalueringen)

Partene i samarbeidet omkring YoU

7.2

Modellen viser hvem som er med – og hvem som kan være med – når skolen skal systematisere sin egen yrkes- og utdanningsveiledning. Modellen er laget av Statens utdanningskontor i Oppland, og man kan selvsagt tenke seg enda flere aktuelle aktører i samarbeidet om enkelteleven, for eksempel Oppfølgings-tjenesten, sosialetaten, lensmannsetaten og foreldrene.

Planer for YoU-arbeidet ved prosjektskolene

7.3

I del 1 la vi sterk vekt på at den enkelte skole bør utvikle egne planer for yrkes- og utdanningsveiledningen. Slike planer har blitt utviklet ved alle prosjektskolene, og vi tar disse med som eksempler på hvordan slike planer kan se ut. Disse eksemplene kan brukes som utgangspunkt for utvikling av egne planer som harmonerer med skolens egen pedagogiske plattform, og som er i samsvar med visjoner og satsingsområder.

Planene ligger som vedlegg bak i heftet.

7.4 Eksempler på tiltak som er prøvd ut

7.4.1 Delmål 1

Å utvikle, prøve ut og vurdere ulike modeller for organisering av rådgivningstjenesten på skolen, der utdannings- og yrkesveiledningen er skilt fra den sosialpedagogiske rådgivningen.

Her går vi nærmere inn på tiltak som er utviklet for å prøve ut ulike modeller lokalt ved prosjektskolene. Delmålsettingen betoner modeller for organisering. I det praktiske arbeidet har dette i første rekke dreid seg om arbeid for å styrke yrkes- og utdanningsveiledningen, både ved å arbeide mer systematisk på skolene og ved ulike organisatoriske tiltak i forhold til planarbeid, forankring og involvering av personalet. «Hele skolens ansvar» har utviklet seg til et bærende begrep på prosjektskolene. Både arbeid med ulike prosjekter og planarbeidet har bidratt sterkt til at dette også har blitt en realitet.

A Tiltak rettet mot elevene som gruppe

TILTAK	YoU-permen
PLANLEGGING/ METODE	<p>Eleven får en egen perm for å samle alt materiell som har sammenheng med YoU. Ideen har vært at eleven får permen i 8. klasse, og at den følger eleven til videregående opplæring.</p> <p>Permen blir et viktig verktøy for å gå tilbake til egne vurderinger. Det avrundes ved at elevene utarbeider en utdanningsplan. Den kan også brukes som utgangspunkt for elevsamtaler mellom elev og rådgiver.</p>
TIPS	<p>Elevene vil i ulik grad ta i bruk dette verktøyet. Målet er at så mange som mulig skal se verdien av en slik samling. Det tar også tid å innarbeide nye rutiner. Innholdet i permen kan variere mye. Her er noen eksempler:</p> <ul style="list-style-type: none"> • All informasjon fra rådgiveren • Søknad/ CV og attester • Materiell fra Aetat • Kopi av interessetester og lignende • Logg og rapporter fra bedriftsbesøk • Kopi av referater fra samtaler med basislærer/YoU-rådgiver
KONTAKTPERSON/ SKOLE	<p>Bjørg Søbstad og Inger Granli, Oppland fylkeskommune</p> <p>Tiltakene er i første rekke prøvd ut ved ungdomsskolene i Oppland</p>

TILTAK	Utvikling av et kopigrunnlag som distribueres ut til alle skoler i kommunen.
PLANLEGGING/ METODE	<p>Dette materialet er utarbeidet sentralt i Utdanningsetaten i Oslo i løpet av prosjektperioden. Det er gjort kjent for og delt ut til alle rådgiverne på ungdomstrinnet. Rådgiveren er pådriver for at lærere skal ta det i bruk. Det består av oppgaver m.m. som kan integreres i ulike fag som norsk, KRL, samfunnsfag, matematikk m.fl.</p>
TIPS	<p>For at materialet skulle få et mer profesjonelt preg, har Pedlex forlag fått rettigheter til å utgi materialet. Det blir to basishefter beregnet til hver elev, ett for 8. trinn og ett for 9./10. trinn. Ferdig høsten 2004. Heftene er gode og gjennomarbeidet. De inneholder en rekke ideer og tiltak, og det er utarbeidet et tipshefte til lærere/rådgiver.</p>
KONTAKTPERSON/ SKOLE	<p>Anne Leirdal, Utdanningsetaten, Oslo kommune Skoler: Hauketo, Lindeberg, Marienlyst, Uranienborg.</p>

TILTAK	Utarbeidelse av et årlig informasjons- og oppgavehefte for 10. trinn og brev til foreldrene om dette.
PLANLEGGING/ METODE	<p>Heftet utarbeides sentralt i Utdanningsetaten i Oslo og innholdet formes i samarbeid med rådgivere, aetat, videregående skoler, fagopplæring, høyere utdanningsinstitusjoner, Ungt entreprenørskap m.m.</p>
TIPS	<p>Dette heftet bør lages som et arbeidshefte slik at det kan integreres i ulike fag.</p>
KONTAKTPERSON/ SKOLE	<p>Anne Leirdal, Utdanningsetaten, Oslo kommune Skoler: Hauketo, Lindeberg, Marienlyst, Uranienborg.</p>

TILTAK	«Mitt liv i 2015» – Eleven som sin egen framtidsplanlegger.
PLANLEGGING/ METODE	<p>Et fireukers YoU-prosjekt for 9. kl. Overordnet mål: Å se seg selv om 12 år! Hvem er jeg? Hva gjør jeg? Et helhetlig framtidig perspektiv på yrke og utdanning, bo-/samlivsform, økonomi og fritid. Verktøy: karriereperm, infofilmer, interesse-tester, yrkesmesse, fadderbedrifter, vg. skoler, foreldre og eleven selv. Prosjektbeskrivelsen inneholder mål, produkt, organisering, vurdering og framdriftsplan.</p>
ANSVARLIG	Alle trinnlærere og rådgiver
SKOLE/ KONTAKTPERSON	Hauketo skole, rådgiver Knut Manskow

TILTAK	Å bevisstgjøre elevene i prosessen mot et godt utdanningsvalg
PLANLEGGING/ METODE	Elevene skal planlegge et intervju med en elev og en lærling/student. Dette blir en klasseavis med navnet «Mitt valg». Avisa får bidrag fra alle elevene.
TIPS	Det er viktig at dette ikke bare blir en opplisting. Elevene må også konsentrere seg om innholdet i utdanningen.
SKOLE	Lye ungdomsskole
TILTAK	På et tidlig tidspunkt gjøre elever bevisste om at læreren og hele skolen bryr seg om hvilke tanker de har
PLANLEGGING/ METODE	Alle elever har samtale med klassestyreren to ganger pr år. Ett av spørsmålene er hvilke tanker eleven gjør seg i forhold til valg av yrke, og hvilken utdanning som kreves for å nå et slikt yrke.
TIPS	Viktig å begynne med dette allerede fra høsten i 8. klasse.
SKOLE	Lye ungdomsskole
TILTAK	Fordypning i selvvalgt yrke
PLANLEGGING/ METODE	Elevene velger ut et yrke som de vil finne ut mer om. De skal vise utdanningsveier. Sluttproduktet skal presenteres for medelever eller andre på skolen.
SKOLE	Gosen, Gaudesete, Teinå
TILTAK	Arbeid med tema
PLANLEGGING/ METODE	Bruk fagplanen og se hvilke fag og trinn som fokuserer på arbeidsliv, for eksempel samfunnsfag i 8. klasse.
TIPS	Målet er å integrere YoU-arbeidet i alle fag. Utfordringen er å være konkret.
SKOLE	Gosen, Gaudesete, Teinå, Smiodden, Tastarustå
TILTAK	«På krakken»
	<i>Når for eksempel Rikskonsertene er på besøk, kan elevene stille spørsmål om musikeryrket.</i>
PLANLEGGING/ METODE	Hver gang skolen får besøk, inviteres gjesten opp «på krakken» i skolens allrom. Gjesten blir spurt på forhånd slik at han/hun får forberede seg litt.
TIPS	Så vel selve krakken som øvrig materiell ble produsert av elevene i praktisk prosjekt. Det er den faglæreren eller seksjonen som har besøk, som også har ansvar for planlegging og gjennomføring. Bidrar i arbeidet med å gjøre YoU til hele skolens ansvar.
SKOLE	Øyer ungdomsskole

B Tiltak spesielt rettet mot elevens individuelle behov for veiledning

Elever er lite opptatt av organiseringsformer, planer og ressurser, men vurderer kvaliteten på YoU-veiledningen først og fremst i forhold til tilgjengelighet. Vi skal se på noen eksempler på tiltak som kan bidra til å møte elevens behov for samtale med rådgiveren.

*Vi vil at rådgiveren skal ha tid til å snakke med oss.
(Elev i videregående skole)*

TILTAK	Forsøk med tospråklig rådgivermedarbeider
	Rådgiveren og den tospråklige rådgivermedarbeideren gjennomfører veiledningssamtaler med minoritetsspråklige elever og deres foreldre.
PLANLEGGING/ METODE	Det er utarbeidet gode metoder og god metodikk for dette arbeidet. Ta direkte kontakt med aktuelle skoler.
TIPS	Det er også mulig å bruke tolk i dette arbeidet. Kommunen har oversikt over tolketjenesten.
SKOLE	Lindeberg, Gosen og Gautesete
TILTAK	Forsøk på å finne fram til elever med stor valgusikkerhet
PLANLEGGING/ METODE	Utarbeide et spørreskjema til elevene på 10. trinn.
TIPS	Undersøkelsen bør følges opp med samtaler.
SKOLE	Marienlyst, Gautesete, Teinå, Smiodden, Tastarustå Hetland videregående skole, Bergeland videregående skole
TILTAK	Ferdighets- og interestetester
	En test har blitt utarbeidet i prosjektperioden. Se http://www.skoletest.no
PLANLEGGING/ METODE	Det er viktig at rådgiveren legger til rette og informerer elever og lærere om testen både mht. målsetting og den praktiske gjennomføringen.
TIPS	Testen gjennomgås sammen med rådgiveren, faglæreren eller bibliotekaren. Testen brukes som utgangspunkt for videre samtale. Den kan også brukes ved elev-/foreldresamtale i 10. klasse.
SKOLE	Bergeland videregående skole

TILTAK **Infotek på skolen**
Dette gir mulighet til å samle all informasjon om YoU på ett sted på skolen.

**PLANLEGGING/
METODE** Plasser dette i et område der elevene ferdes. Elevene bør ha tilgang til Internett-basert informasjon

TIPS La skolens IT-ansvarlige lage et kort introduksjonskurs i bruk av infotek. Felles startside for alle skolene i kommunen/regionen.

SKOLE Lillehammer videregående skole, Gausdal videregående skole, Hetland videregående skole, Bergeland videregående skole

TILTAK **Karrieresamtalen**
Målet er å bevisstgjøre elevene om deres sterke sider og å se hvilke muligheter disse sterke sidene kan gi. Dette skal hjelpe eleven til egen refleksjon.

**PLANLEGGING/
METODE** Samtalen finner sted i starten av 10. klasse. Det fokuseres på elevenes sterke sider. Sammen med elevene legges det en plan for resten av 10. klasse og en plan for videregående skole. Under samtalen demonstreres YoU-basen.

Det settes av 30 min pr. elev i 10. klasse. Samtalen er forberedt, og tiden er avtalt på forhånd. Ferdighetstesten som er gjennomført i forkant, danner grunnlag for samtalen.

SKOLE Gosen, Gautesete, Teinå, Smiodden, Tastarustå
Hetland videregående skole, Bergeland videregående skole

TILTAK **Elektroniske informasjonsstasjoner i fellesarealene på skolen**
Målet er å effektivisere en del av informasjonstiltakene.

**PLANLEGGING/
METODE** Vestby videregående skole har prøvd ut elektroniske (nett-baserte) informasjonsstasjoner i fellesarealene på skolen. Stasjonene er veldig solide og tåler røff behandling. Elevene kan på en enkel måte trykke seg fram til ønsket informasjon innenfor studie- og yrkesveiledning. Stasjonene er ment å avlaste rådgivningstjenesten i forhold til enkel informasjon om studiesteder, søknadsfrister o.l.

TIPS Det må lages/oppdateres lenker og relevant informasjon. Stasjonene kan også brukes til å informere om andre aktiviteter på skolen.

SKOLE Vestby videregående skole

TILTAK	Utvikling av gode team på skolenivå: YoU-rådgiver, helserådgiver, klassestyrer, PP-rådgiver
PLANLEGGING/ METODE	Gausdal vgs. ønsket å se veiledningsressursen under ett og fordelt på funksjonene nevnt over. Alle videregående skoler i Oppland har helserådgiver og PP-rådgiver til stede på egen skole. Ressursen fordeles slik: YoU 40 % Sos.ped. 40 % (helserådgiver 30 % og rådgiver 10 %) PP-rådgiver 40 %
TIPS	Skolen har prøvd ut modellen over tre år og er positiv til denne formen for organisering. De har lagt vekt på at kontaktlæreren er førstelinje mot eleven, og at det utvikles veiledningsteam innen hvert fagområde.
SKOLE	Gausdal videregående skole

C Interne kompetansetiltak for lærere

Utviklingen av gode planer og god struktur for yrkes- og utdanningsveiledningen er et viktig skoleutviklingsarbeid. Tidligere er tema som planlegging og forankring blitt behandlet. Det er også viktig at personalet på skolen har tilstrekkelig kompetanse til å arbeide med disse områdene. Flere av prosjekt-skolene har gjennomført ulike kompetansehevingstiltak. Vi skal ta en nærmere kikk på disse.

TILTAK	Medarbeidersamtalen
PLANLEGGING/ METODE	Alle lærere på skolen må være klar over hvilket ansvar de har, og hvilken viktig rolle de skal spille når det gjelder YoU.
TIPS	Rektor og lærer forbereder seg til samtalen. Et av spørsmålene er hva som kom ut av elevsamtalen i forhold til yrkesvalg.
SKOLE	Lye ungdomsskole

TILTAK	Gjøre lærerne kjent med tilbudet som finnes i regionen
PLANLEGGING/ METODE	Rådgiver og rektor planlegger tid og omfang i fellesskap.
TIPS	Gjør avtaler om bedriftsbesøk og foredrag i god tid.
SKOLE	Lye ungdomsskole

TILTAK	Kompetanseheving av lærere i grunnskolen
PLANLEGGING/ METODE	En representant fra fylkesopplæringsjefen har besøkt de fem prosjektskolene på u-trinnet. Målet har vært å øke kompetansen om videregående opplæring hos lærere i ungdomsskolen.
TIPS	Bør gjennomføres med jevne mellomrom. Det er viktig at representanter fra fagenhet for videregående opplæring også møter ungdomsskolene.
KONTAKTPERSON	Inger Granli, Oppland fylkeskommune

7.4.2 Delmål 2

Å utvikle, prøve ut og vurdere ulike lokale/regionale samarbeidsmodeller, nettverk og rutiner for utveksling av kompetanse mellom skolenivåene og mellom skole, nærmiljø og arbeidsliv.

Eksemplene viser ulike tiltak for å bedre det lokale samarbeidet:

- Samarbeid mellom grunnskolen og den videregående skolen
- Samarbeid med foreldregruppen
- Samarbeid med lokalt næringsliv

En fellesnevner for alle disse tiltakene er at de krever grundig forarbeid, god informasjon til alle involverte parter og tett oppfølging. Erfaringen viser hvor viktig det er at ansvar og roller er tydelig plassert. Det skaper enklere prosesser og sparer mye dobbeltarbeid.

A Informasjonsarbeid

TILTAK	Informasjonsmøte for hele personalet på en ungdomsskole – arrangert av videregående skole
PLANLEGGING/ METODE	Ungdomsskolelærere har ofte mangelfulle kunnskaper om videregående opplæring. Dette gjelder spesielt i forhold til yrkesfaglige studieretninger – trolig fordi de fleste lærerne er utdannet i en allmennfaglig tradisjon. Målet med tiltaket er å øke kunnskapen om yrkesfaglige utdanningsløp, og hvilke tilpasninger/muligheter/særløp som finnes. Tiltaket kan gjennomføres når som helst på året. Informasjonen bør kombineres med besøk på ulike avdelinger på den videregående skolen.
TIPS	Det er viktig at ikke bare rådgiverne deltar på et slikt møte. Her må ungdomsskolelærere møte faglærere, avdelingsledere og rektor. Litt servering skaper positiv stemning.
SKOLE	Rud videregående skole

TILTAK	Elevene i grunnskolen besøker en videregående skole
PLANLEGGING/ METODE	Dette kan sees i sammenheng med interesse- og ferdighetstester, utplassering og åpen dag.
TIPS	De videregående skolene i området bør samkjøre tiltaket. Rådgiveren koordinerer og gjør avtaler med den videregående skolen.
SKOLE	Gosen, Gautesete, Smiodden, Teinå

TILTAK	Gi økt kunnskap om de ulike videregående kursene. Gjøre elevene mer bevisste om de valgene de skal gjøre
PLANLEGGING/ METODE	Prosjekt: «Min karriereplan». Tidfestes i skolens virksomhetsplan. Avdelingsleder, klassestyrer og faglærer planlegger, gjennomfører og vurderer resultatet.
TIPS	Prosjektet er obligatorisk på alle grunnkursene.
SKOLE	Time videregående skule

TILTAK	Åpent hus på videregående skoler Elevene skal bli kjent med tilbudet fra de videregående skolene i regionen, slik at det skole- og utdanningsvalget de gjør, blir rett. Elever med særskilte behov skal få en tilpasset overgang fra grunnskole til videregående skole. Elevene skal få innsyn i den videregående skolen, som igjen skal være med på å skape trygghet.
PLANLEGGING/ METODE	Tidfestes i skolens virksomhetsplan. Rådgiveren eller administrasjonen på skolen organiserer, koordinerer og leder arbeidet. Rådgiveren sender ut invitasjon til de regionale grunnskolene. Konkret planlegging skjer i det regionale samarbeidet. Foreldrene blir oppfordret til å møte. Hospiteringsordninger for elevene i 10. klasse.
TIPS	Både allmennfaglig og yrkesrettet skole har åpent samme kveld, slik at elevene kan få informasjon fra begge. Ordningen kan videreføres på VK1.
SKOLE	Time videregående skule og Bryne videregående skule Lye ungdomsskule

TILTAK	Arrangering av YoU-dager ved Ulsrud videregående skole. To dagers opplegg for elever ved AA og ID
PLANLEGGING/ METODE	Utplassering i bedrift. Åpen skolen for høyere utdanningsinstitusjoner som informerte elevene om sine tilbud. Naboskoler ble også invitert til å delta. I tillegg til studieinformasjon var det også en sekvens om jobbsøking.
TIPS	Det hadde vært gunstig med en oversikt over bedrifter som er positive til utplassering. Det er tidkrevende å finne slike bedrifter fra år til år.
SKOLE	Ulsrud videregående skole
TILTAK	Rådgivertjenesten på videregående skole har chattetid på nettet for ungdomsskoleelever i perioden før søknadsfristen går ut Et tiltak for å møte elevens behov for individuell informasjon i en viktig valgperiode.
PLANLEGGING/ METODE	Studie- og yrkesveilederne på en videregående skole har prøvd ut chattetid for elever på noen ungdomsskoler. Elevene har lettere for å spørre om det de lurer på – og de får raskt svar.
TIPS	Informasjon om trefftidene er viktig.
SKOLE	Skedsmo videregående skole
TILTAK	«Ung informerer ung» Unge informanter får god kontakt, og de unge informantene har også fått spesiell opplæring og oppfølging.
PLANLEGGING/ METODE	Gi nødvendig opplæring til: <ul style="list-style-type: none"> • Elever på yrkesfaglig og allmennfaglig linje • Lærlinger • Elever som har tatt «utradisjonelle» valg.
TIPS	Lag et godt og strukturert innhold i opplæringen: <ul style="list-style-type: none"> • Rollen som informant – representant for en hel studieretning. • Bevissthet knyttet til grunnlaget for å kunne ta egne valg. • Hva bør legges vekt på når en presentasjon skal utvikles? <p>Dette bør gjennomføres på høsten. Da kan elevene brukes i løpet av skoleåret. Ansvar for opplæring og organisering: rådgiver, opplæringskontor/ring, prosjektleder.</p>
KONTAKTPERSON/ SKOLE	Inger Granli, Oppland fylkeskommune

Et av de tiltakene som har blitt vurdert som mest vellykket i Oppland, har vært et samarbeid mellom grunnskole og videregående skole knyttet til informasjon om videregående opplæring. Alle rådgiverne i de videregående skolene

har gått sammen om å lage en felles informasjon. På den måten får både elever og foresatte balansert informasjon i stedet for markedsføring av enkeltskoler. Det er særlig to forhold som er med på å forklare hvorfor dette har blitt godt mottatt:

- Bruken av unge informanter – «ung møter ung».
- Et samstemt rådgiverkorps fra de videregående skolene – der én rådgiver snakker på vegne av alle.

TILTAK	Foreldremøter på ungdomsskolen
	Foreldremøte for elever og foreldre i 10. klasse med tema «Valg av videregående opplæring». En felles CD-rom med presentasjon av videregående opplæring er utarbeidet. Denne presenteres felles av en rådgiver fra videregående skole.
PLANLEGGING/ METODE	Et panel settes sammen av elevrepresentanter fra videregående skole, rådgiver fra videregående skole, representant fra arbeidslivet og fra Aetat. Elever og foreldre organiseres i grupper og får anledning til å stille spørsmål til deltakerne i panelet.
TIPS	Det er viktig at panelet har fått beskjed om hva de selv og andre skal snakke om for å unngå overlapping. Det er også viktig å dra med klassestyrere og trinnledere. Møtet varer ca. 2½ time på kveldstid – før jul.
SKOLE	Gausdal videregående skole
TILTAK	Opplevelsesdag på innlandshøgskolene
PLANLEGGING/ METODE	Tre høgskoler har gått sammen om å tilby elever på videregående skole en opplevelsesdag på høgskolene. Kunnskap om høgskolesystemet skal bidra til mer bevisste valg.
TIPS	Bruk unge rollemodeller / studenter.
KONTAKTPERSON	Inger Granli, Oppland fylkeskommune
TILTAK	«Vrimledag» på høgskole/universitet/tilhørende bedrifter
	For elever på grunnkurs og VK 2. Mål: Få innsikt i muligheter innenfor utdanning og yrker i nærmiljøet. Hva kan egentlig Stavanger-regionen tilby av utfordrende arbeid innenfor ulike bransjer?
PLANLEGGING/ METODE	Kontaktpersoner på høgskolen og bedriftene lager et opplegg sammen og fordeler ansvaret. Elevene velger hva de ønsker å høre om, og hva de vil besøke. Bruk god tid på forberedelsene til besøket. Stikkordet er bevisstgjøring. Det er viktig at institusjonene er klare på hva de kan tilby elevene. Elevene besøker stasjoner i Kunnskapsparken, OD, HiS og Rogalandsforskning.
TIPS	Bruke unge rollemodeller i presentasjonene.
SKOLE	Hetland vgs, Kunnskapsparken i Stavanger

TILTAK	Informasjonstiltak for å fremme valg av utradisjonelle utdanningsveier
PLANLEGGING/ METODE	Den videregående skolen har laget en informasjonsvideo som sendes til ungdomsskolen hvor fokuset er jenter som velger utradisjonelt. Skolen har brukt jenter som går på skolen, og jenter som er ferdig med yrkesutdanningen. Videoen har et positivt fokus.
TIPS	Slikt materiell kan også produseres for å gjøre gutter oppmerksomme på de ulike mulighetene de har.
SKOLE	Skedsmo videregående skole

B Foreldre som ressurs og samarbeidspartner

Foreldregruppen på skolen utgjør en stor mulighet for samarbeid, informasjon, tilgang til praksisplasser og hospitering. Samtidig har foreldrene behov for informasjon og kunnskap om skolesystemet. Både prosjektet Skole-Hjem og prosjektet Delt rådgivningstjeneste viser at foreldre gjerne vil bidra med sin fagkompetanse på skolen. Et organisert samarbeid med foreldregruppen knyttet til yrkes- og utdanningsveiledning gir skolen en unik mulighet til innspill fra en rekke ulike yrker. Ungdomsskoleelever vil ofte innvende at det er greit at alle andre foreldre kommer, bare ikke «mora mi» dukker opp. Dette kan organiseres slik at uheldige situasjoner unngås. Noen tiltak er prøvd ut i prosjektperioden:

TILTAK	Foreldredeltakelse
PLANLEGGING/ METODE	Foresatte får informasjon om videregående skole, rettigheter/plikter og søknadsfrister. Fylldig informasjon om skolens arbeid med yrkes- og utdanningsveiledning.
TIPS	Kan foregå både om våren i 9. klasse og om høsten i 10. klasse.
SKOLE	Gosen, Gautesete, Teinå, Smiodden/Tastarustå

TILTAK	Foreldre brukt som en ressurs i yrkes- og studieveiledningen i videregående opplæring
PLANLEGGING/ METODE	Rådgiveren sender ut invitasjon til alle foreldrene. Det er også rådgiveren som organiserer tilbudet. Foreldrene inviteres til å informere om sitt eget yrke på skolen.
TIPS	Dette er et arbeid som krever tett oppfølging. Det er viktig å jobbe godt i invitasjonsfasen. Det første brevet må følges opp.
SKOLE	Bryne videregående skole

TILTAK	Utvikle egen database på skolen knyttet til foreldrenes yrker
PLANLEGGING/ METODE	Rådgiveren møter alle foresatte tidlig i 8. klasse og orienterer om innholdet i et slikt opplegg. Hensikten er at skolen skal ha en oversikt over foreldre som er villige til å komme på skolen og informere om sitt eget yrke, eller som har anledning til å ta imot elever på arbeidsplassen. Et eget spørreskjema deles ut. Det er viktig å understreke frivillighet.
TIPS	Få hjelp av IT-ansvarlig til å utvikle en database.
SKOLE	Åretta ungdomsskole

TILTAK	Spørreundersøkelse Skolen ønsker tilbakemelding på hvordan elever og foreldre opplever den veiledningen de har fått i samband med valg av skole og studieretning.
PLANLEGGING/ METODE	Rektor og FAU laget en undersøkelse til alle elever og foreldre i 10. klasse. Etterarbeid ved rektor og FAU.
TIPS	Det er viktig at det blir gitt informasjon om resultatene av undersøkelsen i alle skolens organer.
SKOLE	Lye ungdomsskole

C Samarbeid med lokalt arbeidsliv

I lokalsamfunnet er det en rekke bedrifter, institusjoner, frivillige organisasjoner og enkeltpersoner som på ulike måter kan være med på å gi ungdom viktig informasjon og kunnskap om ulike yrker og utdanningsmuligheter. Tenk bare på egen kommuneadministrasjon. I enhver kommune finnes det en rekke fagfolk med spisskompetanse på ulike områder. Undersøk om det er mulig å inngå partnerskapsavtale med kommunen. Dette er viktig for skolen, men det er også viktig for kommunene som er opptatt av å rekruttere fagfolk til egne rekker.

L97

«Lærerne skal virke sammen med foreldre, arbeidsliv og myndigheter. De utgjør en vesentlig del av skolens brede læringsmiljø. Elever og lærlinger skal få innsyn i variasjonen og bredden i vårt arbeidsliv, og de skal gis kunnskaper og ferdigheter for aktiv deltakelse i dette.»

NHO har utarbeidet en liten brosjyre som heter *Bedriften, skolen og lokalsamfunnet*. Fokus på lokalsamfunnet som læringsarena. Der heter det blant annet:

Bedriftsbesøket har lange tradisjoner i norsk skole, og det krever systematisk for- og etterarbeid dersom det skal bli vellykket. For bedriftene betyr elevbesøk bruk av kostbar tid. Derfor ønsker også bedriftene at besøket settes inn i en læringsmessig ramme, og ikke bare fungerer som tidsfordriv. Besøket må ha et mål – og elever og lærere må være bevisst dette.

Bedriftsbesøket kan:

- konkretisere emner i læreplanene
- gi ideer til prosjekt- og temaoppgaver som kan foregå i samarbeid med bedriften
- legge grunnlag for individuelle elevutplasseringer
- gi eleven innsikt i bedriftens betydning for lokalsamfunnet
- gi innsikt i bedriftens produksjonssyklus
- se hvordan forskjellig kunnskap og ulike ferdigheter kommer til nytte
- vise elevene en arbeidsplass og mangfoldet av yrker som finnes der

(Brosjyre fra NHO)

TILTAK	På tur med byggebransjen
PLANLEGGING/ METODE	<p>Målet er å gi elevene en opplevelse i samarbeid med byggebransjen. Planleggingen har vært et samarbeid mellom opplæringskontoret, en bedrift og Vargstad videregående skole. Den regionale koordinatoren har laget opplegg for gjennomføringen.</p> <p>Byggebransjen lager en visningstur. Målgruppen er elever i 9. klasse, og tidspunktet er om våren. En representant for byggfaget kommer til skolen og presenterer opplegget, og de som er interessert, melder seg på. Elevene tas med til ulike byggeplasser. Opplegget tar ca. en halv dag. Lærere og ev. rådgiveren skal delta.</p>
TIPS	<p>Ta bare med de elevene som er interessert. Bruk lærlinger, gjerne forhenværende elever ved den enkelte ungdomsskolen.</p>
KONTAKTPERSON/ SKOLE	<p>Gerd Kjølstad, Opplæringskontor for byggfag Øyvind Hjelvik, Vargstad videregående skole</p>
TILTAK	Presentasjonskurs om yrker (Tilpasset elever på 9. trinn)
PLANLEGGING/ METODE	<p>Bygge opp kontakter med videregående skoler, opplæringskontor, bedrifter, høyere utdanningsinstitusjoner. Endagskurs i januar for å prøve ut et yrke i praksis etter at det er arbeidet med interesseområder på 9. trinn.</p>
TIPS	<p>Vær ute i god tid slik at forberedelsene blir grundige nok.</p>
SKOLE	<p>Hauketo, Lindeberg, Marienlyst og Uranienborg i Oslo</p>

TILTAK **Utplassering/hospitering i videregående skole/bedrift.**
Lage folder om fadderbedrifter

**PLANLEGGING/
METODE** Skoleadministrasjonen innhenter oversikt over videregående skoler og bedrifter som er interessert i utplassering/hospitering. Prosjektskolene har hatt utplassering/hospitering. Skolene må selv ta kontakt med videregående skoler/bedrifter.

TIPS Folder om fadderbedrifter er laget fordi bedrifter har etterlyst retningslinjer om hva som kreves i forbindelse med utplassering. Å finne bedrifter er tidkrevende. Det kan være hensiktsmessig å utarbeide en oversikt over mulige samarbeidspartnere.

**SKOLE/
KONTAKTPERSON** Lindeberg skole, Ulsrud videregående skole
Anne Leirdal, Oslo kommune

TILTAK **Sommerskole i praktiske fag**

**PLANLEGGING/
METODE** Bygge opp kontakter med videregående skole og bedrifter. To dager på en videregående skole med elektrofag og tre dager i en bedrift.

TIPS Ta utgangspunkt i elever som har deltatt på presentasjonskurs for faget.

**KONTAKTPERSON/
SKOLE** Anne Leirdal
Oslo kommune

TILTAK **Gi elevene informasjon om mangfoldet i det lokale næringslivet**
MÅL: Selvstendig, ansvarlig, skapende

**PLANLEGGING/
METODE** Dette inngår i prosjektet Vårt lokale næringsliv i samarbeid med partnerskapsbedriftene.

TIPS Det er fint om bedriftene kan sette av tid til å være med på framføringen av prosjektet.

SKOLE Frøyland ungdomsskole

TILTAK **PRYO – Praktisk yrkesorientering. En uke i arbeidslivet.**
Gi elevene praktisk erfaring fra arbeidslivet

**PLANLEGGING/
METODE** Rådgiveren utarbeider søkeravis. Elevene søker på ledige stillinger på e-post til norsklæreren/rådgiveren. Elevene kan måtte møte til intervju. Elevene arbeider ei uke i en bedrift og skriver en sluttrapport.

TIPS Bruk god tid på forberedelser.

SKOLE Alle prosjektskolene har ulike varianter av pryø-uka. Frøyland ungdomsskole er en av disse skolene.

TILTAK	«Mitt valg» - skoleavis 10. trinn
PLANLEGGING/ METODE	Elevene skal planlegge et intervju med en elev på grunnkurs og en lærling/student. Klasseavisa «Mitt valg» får bidrag fra alle elevene.
TIPS	Det er viktig at dette ikke bare blir opplisting. Elevene må konsentrere seg om innholdet i opplæringen.
SKOLE	Lye ungdomsskole

TILTAK	Arbeidslivspraksis 8. trinn: Elevene er på bedriftsbesøk i 1-2 dager 9. trinn: Pryo – i partnerskapsbedrift 8.-10. trinn: Ut plassering i forbindelse med tilvalgsfag Videregående skole Etablere gode relasjoner med næringslivet. Et strukturert og planlagt samarbeid med blant annet NHO bidrar til at det er enklere for elever på yrkesfag å finne gode praksisplasser.
PLANLEGGING/ METODE	På 8. trinn er foreldre en viktig samarbeidspartner og ressurs. På grunnkurs må faglæreren engasjere seg i utplasseringen av elever.
SKOLE	Stavanger kommune: Gosen, Gautesete, Teinå, Smiodden Hetland videregående skole Bergeland videregående skole

TILTAK	Yrkesmesse på ungdomsskolen. Individuell utdanningsplan
PLANLEGGING/ METODE	Elevene skal bli kjent med det lokale næringslivet. De skal få kunnskap om arbeidsplasser, yrker og utdanning som de er spesielt interessert i. Tiltaket gjennomføres om høsten i 10. klasse og er avsluttende for arbeidet med YoU på ungdomstrinnet. Arbeidet skal ende opp i et produkt som skal gi informasjon til foreldre, næringsliv, lærere og elever på 8. og 9. trinn. Produktet presenteres på en lokal yrkesmesse som elevene selv står for. Hver gruppe får utdelt utstillingsplass, og her skal de presentere det yrket/den bedriften de har arbeidet med. Etter avsluttet prosjekt lager elevene en utdanningsplan. Dette er et individuelt arbeid som leveres samfunnsfaglæreren før jul. Eleven skal gjøre rede for veien fram mot et bestemt yrke.
TIPS	Utdanningsplanen er en oppsummering av arbeidet på ungdomstrinnet, og den skal være det avsluttende produktet i YoU-permen.
SKOLE	Øyer ungdomsskole

7.4.3 Delmål 3

Å utvikle, prøve ut og vurdere ulike modeller for samarbeid mellom skoler, arbeidsliv og aktuelle instanser i regionen/fylket.

Også her er det prøvd ut ulike samarbeidsmodeller og organiseringsformer. Dette dreier seg om tiltak rettet mot elever og foresatte, og tiltak som er innrettet spesielt mot rådgivergruppen.

A Arbeid prøvd ut mot elevgruppen

TILTAK	Samarbeid med Læringsenteret for byggfag
PLANLEGGING/ METODE	Læringsenteret er et samarbeid mellom sju ulike opplæringskontor. Det er ulike samarbeidsmodeller for de fire prosjektskolene på ungdomstrinnet.
SKOLE	Lindeberg, Hauketo, Marienlyst og Uranienborg i Oslo
TILTAK	Koordinere og sette opp felles liste over »Åpen dag» ved de videregående skolene
PLANLEGGING/ METODE	Administrasjonen innhenter dato og setter opp en oversikt som er med i heftet «Yrkesvalg.» De ulike skolene har valgt å gjennomføre ulike opplegg.
SKOLE	Ulsrud og Holtet videregående skole i Oslo
TILTAK	Samarbeid skole – næringsliv
PLANLEGGING/ METODE	NOH – Næringslivets Opplæringshus i Stavanger har tidlig kontakt med rådgiveren på skolen for å legge planer for skoleåret.
TIPS	Bygg opp et kontaktnett mellom videregående skoler og bedrifter. Ha fokus på oppdatering innenfor ulike bransjer. Innholdet i dette arbeidet kan være: <ul style="list-style-type: none"> • Bransjeorientering • Elevbesøk • Kilde ved ulike former for prosjektarbeid
SKOLE	Stavanger kommune: Teinå, Gosen, Gautesete, Smiodden

TILTAK	Håndverksmesse på De Sandvigske Samlinger, Maihaugen på Lillehammer
PLANLEGGING/ METODE	Maihaugen har i en rekke år arrangert «Håndverksdagene». De siste årene har arrangementet blitt utvidet med en temadag for skolene i regionen. Maihaugen brukes til å presentere et bredt spekter av håndverksfag i en svært spesiell ramme. Byavdelingen og de gamle verkstedene blir brukt som område og bemannes av håndverkere fra ulike fag. Det blir lagt vekt på å gi de unge opplevelser, og håndverkerne oppfordres til å bruke lærlinger som informanter. Maihaugen har i samarbeid med Delt rådgivningstjeneste utarbeidet et pedagogisk opplegg med både for- og etterarbeid.
TIPS	Det arbeides for å skaffe til veie midler til videreutvikling gjennom partnerskapsavtaler med Oppland fylkeskommune
KONTAKTPERSON	Birgit Jaastad, Maihaugen Inger Granli, Oppland fylkeskommune

B Informasjon til foreldregruppen

TILTAK	Informasjonskorps som orienterer elever og foreldre om videregående opplæring
PLANLEGGING/ METODE	Team fra videregående skole og fagopplæringssetaten besøker skolene på kveldstid og informerer om ulike tilbud. Dette er et samarbeid mellom videregående skoler, opplæringskontor og bedrifter.
TIPS	Det kan være hensiktsmessig å delegere ansvaret til en kontaktperson for hver studieretning. Det er viktig å få til aktiviteter som kan anskueliggjøre fag/utdanninger.
SKOLE	Ulsrud og Holtet videregående skoler i Oslo
TILTAK	Forsøk med foreldrekurs
PLANLEGGING/ METODE	Samarbeid mellom skoleadministrasjonen og to prosjektskoler om opplegget. Det er holdt kurs over to kvelder for foreldre med elever på 9. trinn. Innhold i kurset: <ul style="list-style-type: none"> • Utdanningssystemet • Bli kjent med «Din videregående opplæring.» • Diskusjoner om barrierer • Arbeid med elevprofiler • Øvelse i å lage utdanningsplaner
TIPS	Det er viktig å velge riktig tidspunkt (i forhold til for eksempel konfirmasjon). Krever god markedsføring og det er viktig at gruppene ikke er for store.
SKOLE	Uranienborg og Marienlyst i Oslo

C Tiltak rettet mot rådgivere

Prosjektet har også påvist behovet for kompetanse, påfyll og gode samarbeidsarenaer for rådgiverne i de ulike regionene.

TILTAK	IKT for rådgivere - RIKT
	Dette tiltaket ble rettet spesielt inn mot rådgivere med ansvar for yrkes- og utdanningsveiledning.
PLANLEGGING/ METODE	Opplæringene består av fire moduler fordelt på følgende tema: <ul style="list-style-type: none"> • Internett som verktøy i rådgivningen • Bruk av e-post • Produksjon av presentasjonsmaterieill til bruk i rådgivningen • Elevkartotek – bruk av database
TIPS	Alle deltakere får utdelt kursbevis for gjennomførte moduler.
KONTAKTPERSON	Inger Granli, Oppland fylkeskommune
TILTAK	Kompetanseheving for alle rådgivere
PLANLEGGING/ METODE	<ul style="list-style-type: none"> • Kurs ved Høgskolen i Oslo – rådgivere i GS og VGS • Seminarer – rådgivere/lærere i GS • Samarbeid med Aetat – rådgivere i GS • Profråd karriereservicekurs for nye rådgivere - rådgivere i GS og VGS • Kurs for nye rådgivere - rådgivere i GS og VGS
KONTAKTPERSON	Anne Leirdal, Oslo kommune
TILTAK	Regionalt rådgiversamarbeid/rådgivernetverk
PLANLEGGING/ METODE	Månedlige samarbeidsmøter mellom rådgivere i grunnskole og videregående skole. Aktuelle tema: <ul style="list-style-type: none"> • Overgang mellom skoleslag • Foreldremøter • Besøk på bedrifter og utdanningsinstitusjoner • Faglig oppdatering • Idé- og erfaringsutveksling • Samordning av ulike regionale tiltak • Kvalitetssikring og idéutveksling
TIPS	Alle rådgiverne i regionen har møtetid på tirsdag etter lunsj. Ingen får timeplanlagt undervisning i denne perioden. Dette gir bedre mulighet for samarbeid og utvikling
KONTAKTPERSON/ SKOLE	Inger Granli, Oppland fylkeskommune Stavanger kommune: Gosen, Gautesete, Teinå og Smiodden

Etterord

SINTEF, Teknologiledelse IFIM, som har evaluert prosjektet Delt rådgivningstjeneste, konkluderer slik:

Prosjekt Delt rådgivningstjeneste har tatt de første skrittene på veien mot framtidens dynamiske yrkes- og utdanningsrådgivning i norsk skole. Veien videre venter utenfor døren.

Erfaringene fra prosjektet er behandlet i Stortingsmelding nr. 30 (2003-2004) *Kultur for læring*, og i den vurderer departementet rådgivningstjenesten slik:⁴

Internasjonale rapporter tyder på at en kvalitativt god utdannings- og yrkesrådgivning kan bidra til sikrere valg, mindre forsinkelser og bedre muligheter for den enkelte til å realisere sine evner og anlegg. Skoleeier har ansvar for lokal tilrettelegging av rådgivningstjenesten. Det gir skoleeier frihet til selv å bestemme best egnet organisering, bruk av personale og andre ressurser tilpasset de lokale behov og forutsetninger. Når tilretteleggingen på denne måten skjer lokalt, er det lettere å imøtekomme brukernes behov. Departementet vil derfor ikke innføre nye nasjonale bestemmelser om organisering og ressursinnsats eller stille krav til rådgiverens kompetanse. Elevens rett til rådgivning opprettholdes. Departementet vil vurdere behovet for å klargjøre rådgivningstjenestens oppgaver i forskrift til opplæringsloven, som en parallell til forskriftsfestingen av oppfølgingstjenesten.

(Kap. 5.5 Bedre rådgiving s. 57)

I meldingen understreker departementet viktigheten av å gi utdannings- og yrkesveiledning av høy kvalitet ved det enkelte lærested. Rådgiving blir en del av «Skoleplakaten», og departementet vil vurdere å klargjøre rådgivningstjenestens oppgaver i en forskrift. Det vises til at de fleste rådgivere i Norge har relativt lav formell kompetanse på området, og at departementet vil stimulere til utvikling av tiltak for å styrke den enkelte rådgivers kompetanse. Ut over dette presiseres det at skoleeieren har ansvaret for å velge den mest hensiktsmessige organiseringen. Departementet vil imidlertid, i samarbeid med berørte parter, ta initiativ til etablering av regionale partnerskap for yrkes- og utdanningsrådgivning på fylkesplan og bistå med nødvendig støtte for skoleing.

Det er et mål for skolen å gi hvert enkelt individ gode forutsetninger for å ta ansvar for seg selv og sine valg. Når departementet ikke ønsker å innføre nye nasjonale bestemmelser om organisering og innsats, blir det en stor utfordring for skoleeieren å sikre at hvert enkelt individ får god nok hjelp og veiledning til å foreta egne, reflekterte valg.

Læringscenteret har i sin sluttrapport fra Delt rådgivningstjeneste sagt:

⁴ St.meld. nr 30 (2003 – 2004)
Kultur for læring

Økt tidsressurs har vært et behov og krav i mange år(...) Det kan i dag være problematisk at rådgiverressursen ligger til skolens ledelsesressurs. Dette medfører at mange skoler definerer rådgiverens oppgaver langt utover det som kan sies å være utdannings- og yrkesveiledning og sosialpedagogisk rådgivning. Det er en viktig oppgave å rydde i rådgivers oppgaver og ansvar, slik at rådgiverressursen blir benyttet slik den er tenkt. Dette sammen med deling av tjenesten styrker erfaringsmessig ressursen til utdannings- og yrkesveiledning noe. I tillegg ser Læringscenteret at kompleksiteten og utfordringene både når det gjelder utdannings- og yrkesveiledning og i det sosialpedagogiske arbeidet, er økende. Prioritering og synliggjøring av ressursen lokalt vil kunne avhjelpe presset på tjenesten og gi den mulighet for å bli styrket og mer profesjonell enn i dag.⁵

Skolen eller skoleeieren er også i sin fulle rett til å øke ressursen til rådgivningstjenestene, og mange fylker har sett dette som en god investering. Hvert enkelt omvalg og hver elev som dropper ut av videregående fordi de ikke får det til, koster skolen og samfunnet mye. Erfaringene fra prosjektet tyder på at en kan se sammenhengen mellom økt og koordinert innsats på dette området og reduksjon av frafall og omvalg i videregående opplæring.

Erfaringer fra prosjektet Delt rådgivningstjeneste viser også at «hele skolens ansvar» og skolelederens ansvar er to sentrale forutsetninger for styrking av utdannings- og yrkesveiledningen i grunnskole og i videregående opplæring. Uten en rådgiver med ansvar for å koordinere og drive fram dette arbeidet på skolen, synes det vanskelig å sikre at disse forutsetningene er til stede. Derfor er Utdanningsdirektoratet opptatt av at rådgivningstjenestene må ligge nær eleven.

OECD pekte i sin undersøkelse på at det norske skolesystemet har gode informasjonssystemer, men gir lite veiledning om utdannings- og yrkesvalg. Ved deling av rådgivningstjenesten har erfaringene vist at veilederen får mer rom for veiledning overfor den enkelte elev og mulighet til å tilpasse veiledningstiltak for den enkelte elevs behov i større grad enn tidligere.

Stortingsmelding nr. 30 legger opp til at fylkeskommunen tar et større faglig ansvar for YoU-arbeidet i grunnopplæringen. I nært samarbeid med Aetats fylkeskontorer, arbeidslivet og andre instanser vil fylkeskommunen kunne danne partnerskap for utdannings- og yrkesrådgivning på fylkesplan, for å styrke veiledningen i et livslangt læringsperspektiv.

Erfaringene fra prosjektet Delt rådgivningstjeneste har vært positive. En deling mellom yrkes- og utdanningsrådgiving og sosialpedagogisk rådgiving har vist seg å fungere hensiktsmessig. Det har ført til et mer målrettet arbeid på begge felt, og det har ført til en opprydning av ansvar og oppgaver.

Resultatene fra prosjektet foreligger i dette heftet, der prosjektskolene og prosjektfylkene har samlet mye erfaring og kunnskap som de gjerne vil dele med andre skoler/fylker. Dette er et bidrag til arbeidet med å sette fokus på skolens rådgivningstjeneste og bedre utdannings- og yrkesveiledningen i opplæringen.

Lykke til i det videre arbeidet!

⁵ Læringscenteret: «Sluttrapport fra prosjekt Delt rådgivningstjeneste» mai 2004 (finnes på <http://drt.utdanningsdirektoratet.no>)

Nyttige kontakter og utvalgte nettsteder

Nettsteder: yrker, utdanning og arbeid i Norge

Informasjon om veiledning

Aetat utdanning Europa - http://www.aetat.no/utdanning_europa
Informasjon om utdanning og veiledning i Norge og resten av Europa.

Euroguidance Network - <http://www.euroguidance.org.uk>
Nettsted med lenker til nasjonale sentre med informasjon om utdanning og veiledning i Europa.

Veiledningsverktøy

Aetat – <http://www.aetat.no>
Her finner du blant annet fire ulike tester som kan hjelpe til med valg av utdanning og yrke (se under veiledning og kvalifisering).

Utdanningsdirektoratet - <http://you.ls.no>
Informasjon om videregående opplæring, yrker og arbeidsliv, inkludert yrkesvalgtester.

Utdanning i Norge

Utdannings- og forskningsdepartementet – <http://www.utdanning.no>
Utdanning.no er en nasjonal utdanningsportal som eies av Utdannings- og forskningsdepartementet. Portalen samler informasjon og tjenester og er knyttet til utdanning på alle nivåer i Norge.

Utdanningsdirektoratet – <http://you.ls.no>
Studiemuligheter i videregående skole og høyere utdanning.

PEDEX Norsk Skoleinformasjon – <http://www.ped.lex.no>
Her kan du finne hvilke kurs eller studier som tilbys på alle nivå (inkludert voksenopplæring), og få en oversikt over hvilke skoler som tilbyr de forskjellige kursene eller studiene.

Senter for internasjonalt universitetssamarbeid (SIU) –
<http://www.study-norway.net>
Informasjon på engelsk om studier i Norge: utdanningstilbudet, systemet.

Samordna opptak – <http://www.samordnaopptak.no>
Nasjonalt opptak av studenter til høyere utdanning.

Aetat – <http://www.aetat.no>
Her finner du internettversjonen av «Mer utdanning?», en oversikt over yrkes- og utdanningsmuligheter i Norge.

Statens lånekasse for utdanning – <http://www.lanekassen.no>
Informasjon om stipend og lån til utdanning i Norge og utlandet.

Arbeid i Norge

Aetat – <http://www.aetat.no>

Norges største stillings- og CV- database. Her finner du også jobbsøketips. samt informasjon om utdanning, yrker og dine rettigheter.

Det finnes en rekke andre stillingsdatabaser, for eksempel www.finn.no.

Søk i emnekatalogene på www.startsiden.no eller www.kvasir.no

Informasjon om arbeidsmarkedet finner du her:

Aetat – <http://www.aetat.no>

Statistisk sentralbyrå – <http://www.ssb.no>

Kvartalsvise arbeidskraftsundersøkelser.

Norsk institutt for studier av forskning og utdanning – <http://www.nifu.no>

Årlige undersøkelser av sysselsetting for nyutdannede akademikere (Kandidatundersøkelsen).

Nettsteder: yrker, utdanning og arbeid i utlandet

Informasjon om veiledning

Aetat utdanning Europa – <http://www.aetat.no>

Informasjon om utdanning og veiledning i Norge og resten av Europa.

Euroguidance Network – <http://www.euroguidance.org.uk>

Nettsted med lenker til nasjonale sentere med informasjon om utdanning og veiledning i Europa.

Veiledningsverktøy

Aetat – <http://www.aetat.no>

Her finner du blant annet fire ulike tester som kan hjelpe til med valg av utdanning og yrke (se under veiledning og kvalifisering).

Utdanningsdirektoratet – <http://you.is.no>

Informasjon om videregående opplæring, yrker og arbeidsliv, inkludert yrkesvalgtester.

Utdanning i utlandet

Euroguidance Network og Europakommisjonen – <http://europa.eu.int/ploteus>

Utdannings- og opplæringsmuligheter på alle nivå i Europa. Informasjon om utdanningssystemet i de ulike land og utvekslingsmuligheter. Ved hjelp av en søkemotor kan du finne informasjon om hvilke fag som blir tilbudt hvor i Europa.

Euroguidance Network – <http://www.euroguidance.org.uk>

Nettsted med lenker til nasjonale sentre med informasjon om utdanning og veiledning i Europa.

ANSA – <http://www.ansa.no>

Informasjon om høyere utdanning i de fleste land, bl.a. utdanningssystemet, søknadsprosedyrer, godkjenning, finansiering, visum, oppholdstillatelse, sykeforsikring, bomuligheter, adresser og lenker.

Barne-, ungdoms- og familieforvaltningen og Europakommisjonen – <http://www.eurodesk.no>

Informasjonsnettverk i 27 europeiske land. Svarer på et vidt spekter av spørsmål om internasjonale studie- og jobbmuligheter for unge mellom 10 og 30 år.

Senter for Internasjonalt Universitetssamarbeid – <http://www.siu.no>

Informasjon om internasjonalt utdannings- og forskningssamarbeid.

Laterna Magica – <http://www.jobbfeber.no>

Informasjon om studie- og utdanningsmuligheter i Norge og utlandet. Har også utfyllende yrkesbeskrivelser.

Europakommisjonen – www.europass.no

Muligheter for praksisopplæring i et annet europeisk land.

Senter for universitetssamarbeid med Frankrike – <http://www.uio.no/subf>

Informasjon om studier i Frankrike.

Statens utdanningskontor i Vest-Agder – <http://www.suva.no>

Stipend til videregående opplæring i utlandet: Tyskland, Frankrike og United World Colleges.

Statens lånekasse for utdanning – <http://www.lanekassen.no>

Informasjon om stipend og lån til utdanning i Norge og utlandet.

NOKUT – <http://www.nokut.no>

Informasjon om godkjenning av høyere utenlandsk utdanning. NOKUT vurderer om en utenlandsk utdanning er jevngod med det som tilbys i Norge

Skoler og kontaktpersoner

Prosjektledere og forskere i prosjekt «Delt rådgivningstjeneste» 25.08.2003

Lone Lønne Christiansen

Utdanningsdirektoratet
Postboks 2924 Tøyen
0608 Oslo
Tlf: 23 30 13 20 / 23 30 12 00
Faks: 23 30 13 84
Epost: llc@utdanningsdirektoratet.no

Inger Granli

Statens utdanningskontor
Storgt 170
2626 Lillehammer
Tlf: 61 28 94 48, mobil: 99 26 96 48
Epost: inger.granli@oppland.org

Bjørge A. Søbstad

Øyer ungdomsskole
2623 Øyer
Tlf: 61 27 55 00
Faks: 61 27 55 10
Epost: bjoerg.soebstad@skolepost.ls.no

Hilde-Karin Kløvfjell

Statens utdanningskontor
Postboks 8105
0032 Oslo
Tlf: 22 00 38 21
Faks: 22 00 38 90
Epost: hilde-karin.klovfjell@fm-oa.stat.no

Oddny Rusten

Akershus fylkeskommune
Utdanningsdirektøren
Schweigaardsgt. 4
0185 Oslo
Tlf: 22 05 54 13
Faks: 22 05 50 44
Epost: oddny.rusten@akershus-f.kommune.no

Anne Leirdal

Utdanningsetaten
Postboks 6127 Etterstad
0602 Oslo
Tlf: 22 66 71 52
Epost: anne.leirdal@skoleetaten.oslo.no

Mary-Ann Drange

Rygjabø vgs skule
4160 Finnøy
Tlf: 51 71 43 05 / 51 71 43 00
Mobil: 975 97 047

Aud Irene Bjørløw

Hå kommune, Etat for skule og kultur
Postboks 24
4368 Varhaug
Tlf: 51 43 61 32
Faks: 51 43 61 49
Epost: skule@ha.kommune.no

Knut Aalgaard

Time kommune, skolekontoret
Postboks 38
4349 Bryne
Tlf: 51 77 60 50
Faks: 51 77 66 51
Epost: knut.aalgaard@c2i.net

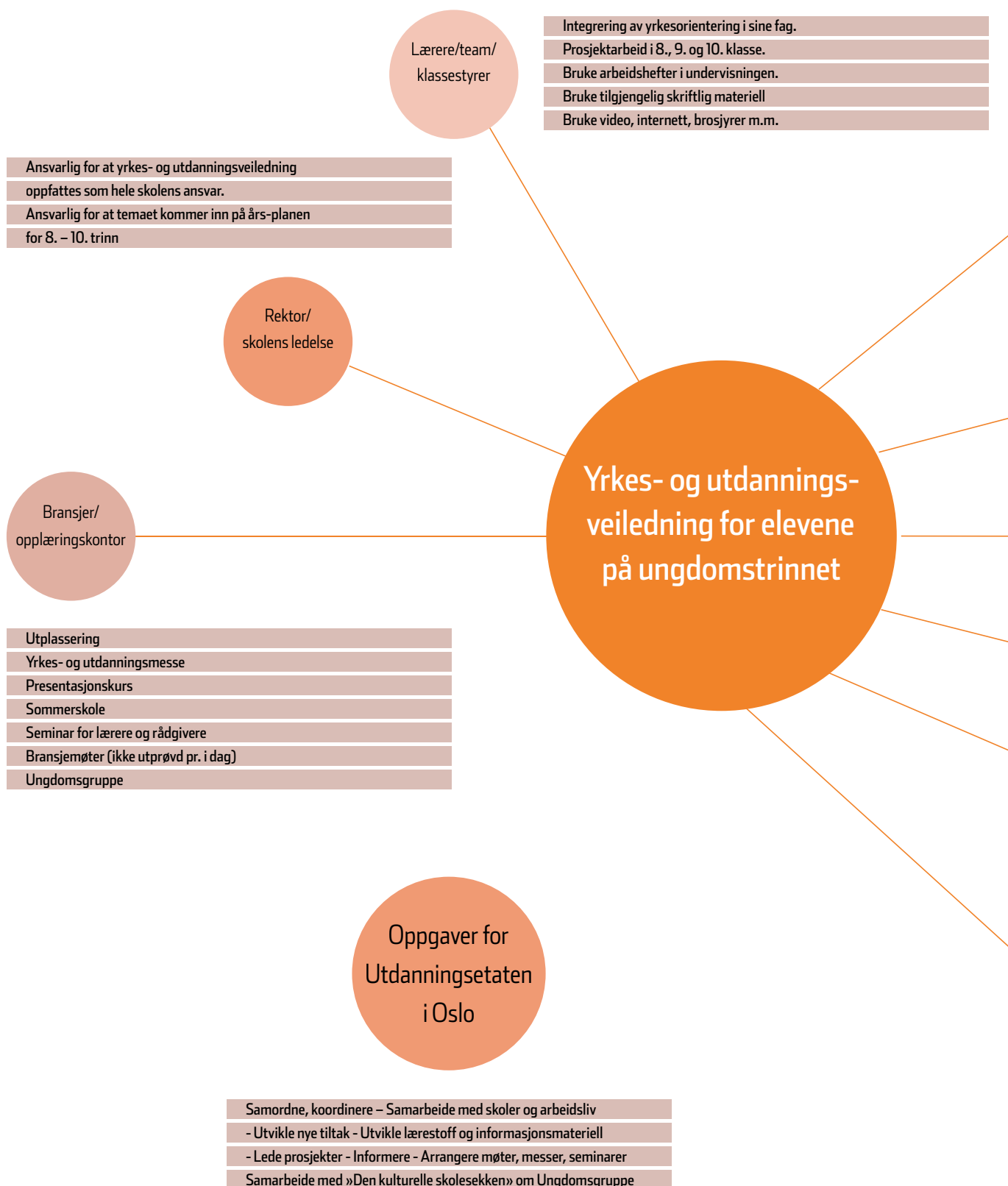
Anne-Marthe N. Basso

Stavanger kommune
Lunde skole
Lerkeskogen 1
4085 Hundvåg
Tlf: 51 93 33 11
Epost: anne-marthe.basso@stavanger.kommune.no

Erik Lindboe

Rogaland fylkeskommune
Postboks 130
4001 Stavanger
Tlf: 51 51 67 66
Faks: 51 51 67 53
Epost: eli@rfk.rogaland-f.kommune.no

Organisering av yrkes- og utdanningsveiledningen i Oslo-skolen

Rådgiver

- Koordinering av yrkes- og utdanningsveiledningen
- Handlingsplaner
- Veiledningssamtaler
- Foreldresamtaler/-møter/-kurs
- Informasjon om videregående opplæring
- Informasjon om lån og stipendordninger
- Søknad til vgs
- Deltakelse på møter, bransjedager, seminarer

Videregående skoler

- Informasjonskorps/Informasjonsmøter
- «Åpen dag»
- Presentasjonskurs
- Yrkes- og utdanningsmesse
- Hospitering
- Utplassering
- Sommerskole
- Seminar for lærere og rådgivere

Fag-
opplærings-
etaten

- Informasjonskorps/Informasjonsmøter
- Yrkes- og utdanningsmesse

Aetat

- Kurs for rådgivere i nettverksbruk og arbeidsmarkedskunnskap
- Bidrag til «Yrkesvalg» - Yrkes- og utdanningsmesse
- Gruppeveiledning (ikke utprøvd pr. i dag)

Universitet/
høgskoler

- Yrkes- og utdanningsmesse
- Presentasjonskurs
- Utplassering
- Seminar og kurs for lærere og rådgivere
- Ungforsk – Forskningsdagene
- Ungdomsgruppe

Foreldre

- Foreldremøter/kurs
- Informasjonsmøter
- Samtale med rådgiver
- Foreldrebrev
- Yrkes- og utdanningsmesse

Plan for Oslo-skolen. 8., 9. og 10. trinn

Års-trinn	Tid	For elevene (Mye av arbeidet integreres i ulike fag)
8. trinn	Høst Del I	Bli bedre kjent med seg selv (interesser, sterke/svake sider, egenskaper, verdier m.m. generelt) Lage handlingsplan
	Etter jul Del II	Kjennskap til arbeidslivet (hva bruker vi pengene til, arbeidsledighet, privat/offentlig sektor, likestilling, arbeidsgiver/arbeidstaker, fagforeninger m.m.) Bli kjent med yrkesområder og mangfoldet av yrker
	Vår Del III	Prosjekt: Kartlegging av arbeidsplasser i nærmiljøet
9. trinn	Høst Del I	Øvelser i å gjøre valg. Ungdom og drømmer, målsetting Krav til egenskaper/ferdigheter i forskjellige yrker Finne ut av egne interesser, evner, egenskaper i forhold til framtidig utdanning og yrke Lage handlingsplan
	Del II	Arbeide med oppgaver eller prosjekter rettet mot yrker de kan ha interesse av å bli kjent med Intervju av yrkesutøvere Få kunnskap om oppbygging av videregående opplæring Bli kjent med videregående opplæring/studieretninger/fagopplæring/studiekompetanse Krav til det å være student
	Etter jul	Delta på «Presentasjonskurs for yrker»
	Vår	Utplassering/hospitering. Utdyping av kunnskaper om et yrke/studie
	Sommer	1 uke sommerskole i praktiske fag etter oppsatt plan
9./10. trinn		Finne ut mer om yrker, «jenteyrker/gutteyrker» Arbeide med temaet «Å søke jobb» Besøk av infokorps som orienterer om videregående opplæring Besøke utdannings- og yrkesmessa. Forarbeid/etterarbeid Planlegge utdanningsløpet Usikkerhet/umodenhet/samarbeid med vgs Individuelle samtaler med rådgiver
10. trinn	Januar	«Åpen dag» i videregående skoler Søknadsfrist 1. mars

Tiltak skolene kan delta i	For foreldrene	Hva videregående skoler, arbeidsliv, fagopplæring, høyskole/universitet kan bidra med
<p>«Teknologi i skolen»</p> <p>Entreprenørskap</p>	<p>Bli kjent med opplegg for utdannings- og yrkesveiledningen på 8. trinn ved informasjon på møter eller annet</p>	<p>Arbeide med nærmiljøet. Hvilke arbeidsplasser fins, kvinnelige/mannlige arbeidsplasser m.m. Skolene kan få besøk av partene i arbeidslivet og /eller besøke virksomheter, elevene kan intervju partene om forholdene i arbeidslivet. Partnerskapsavtaler</p>
<p>«Teknologi i skolen»</p> <p>Entreprenørskap</p>	<p>Bli kjent med opplegg for utdannings- og yrkesveiledningen på 9. trinn ved foreldremøter</p> <p>Bli kjent med handlingsplan</p> <p>Bli kjent med videregående opplæring gjennom foreldremøter, foreldrebrev eller foreldrekurs</p>	<p>Gi informasjon om beslektede yrker Legge til rette for «bli-kjent-opplegg» for yrker elevene er interessert i, der de kan intervju yrkesutøvere, se og kanskje prøve</p> <p>Partnerskapsavtaler</p> <p>Endags presentasjonskurs ved videregående skoler, opplæringskontor eller bedrifter</p> <p>Besøk, utplassering i bedrift, hospitering i videregående skole, høyskole og universitet</p> <p>2 dager i videregående skole, 3 dager i bedrift</p>
<p>Entreprenørskap</p> <p>«Teknologi i skolen»</p>	<p>Besøk av infokorps som orienterer om videregående opplæring</p>	<p>Jobbsøking, intervju og utplassering i bedrifter Partnerskapsavtaler Infokorps fra Fagopplæringsetaten og vgs.</p> <p>Yrkes- og utdanningsmesse</p> <p>Veiledningssamtale med rådgiver fra vgs.</p> <p>De videregående skolene holder åpen dag for elever og foreldre, dag, ettermiddag og kveld</p>

Plan for YoU gjennom hele det 13-årige løpet – Oppland

TRINN	TID	AKTIVITET	ANSVAR
BARNETRINNET UNGD.TRINNET 8. trinn	1. –7. kl.	Bedriftsbesøk	klasselærer/ rektor
	7. kl	Gode overgangsrutiner mellom skoleslagene	klasselærer/ rådgiver ungd.skolen
	aug./sept.	Hvem er jeg? YoU - perm	klassestyrer
	høst	Foreldremøte – presentere YoU planen	team + rådg.
	høst	Refleksjon – Hva skal jeg bli?	klassestyrer/ rådgiver
	sept.	Utdanningsbok/ logg	rådg. + team
	høst	Håndverksdagene Maihaugen(etterarbeid)	samf.faglærer/ klassestyrer + rådg.
	vår	1 dag på selvvalgt arbeidsplass (for – og etterarbeid)	teamleder +rådgiver
	vår	Temaarbeid i relasjon til fagplaner: «Arbeid og næring i lokalmiljøet»	klassestyrer/ faglærere
	vår	Bedriftsbesøk på lokal bedrift	rådgiver + team
	vår	Opplæring i bruk av internettbasert info	datalærer/ rådg.
	vår	Helse- og sosialfagene presenterer seg	teamet
	juni	Oppsummering/gjennomgang av YoU-perm	klassestyrer
	9. trinn	aug.	Hva finnes av ulike tilbud? YoU – permen oppdateres
høst		Oppløgg med en partnerskapsbedrift (eks. landbruk/skog eller byggebransjen)	teamleder + klassestyrer/ rådg.
vår		Info om vg. skole + skolekatalogen	rådgiver
vår		PRYO m. for- og etterarbeid , med muligheter for hospitering på vg. skole	team + rådgiver, samfunnsfaglærer
vår		Foreldremøte på bedrift	rådg.
vår		Info om ulike yrker med fokus på likestilling i arbeidslivet/ i fagene	faglærere
vår		Om universitets- og høyskoleutdanning – besøk på HIL/ Filmhøgskolen + NRK	team
hele året		Individretta veiledning	rådg. + klassestyrer
vår		Bedriftsbesøk (eks. bank)	heimkunnskapslærer
juni		Oppsummering av YoU-permen	klassestyrer
10. trinn		aug.	Hvor vil jeg? YoU-permen oppdateres
	hele året	Muligheter for alternativ opplæring i bedrift 1 dag/ uke	rådgiver
	høst	Foreldremøte i samarbeid med rådg. i vg. skole	rådg. + team
	okt./ nov	Yrkesmesse på egen skole	team + rådg. + fagl.
	hele året	Gi muligheter for spes. ønsker om ekskursjoner til skoler/ bedrifter	rådgiver/ rektor rådg.
	hele året	Hospitering i vg. skole/ bedrift	
	hele året	Åpen dag på vg. skole	rådg. + team
	hele året	Bedriftsbesøk i lokalmiljøet	rådg.
	vår	Info om utveksling i utlandet	rådg. + elever i vg. skole
	vår	Info om studiefinansiering	samf.faglærer
	hele året	Individretta veiledning	rådg. + klassestyrer
	vår	Lage utdanningsplan	«
		Oppdatere YoU-permen som skal sendes med til vg. skole	klassestyrer

TRINN	TID	AKTIVITET	ANSVAR	
VIDEREGÅENDE SKOLE Grunnkurs	ved skolestart	Presentasjon av rådgivningstjenesten – ulike funksjoner	rådg.team	
	høst	«Forberedelse til valg» - selvrefleksjon - tester - videreføring av YoU-perm	klassestyrer/ norsklærer	
	høst	Infotek – opplæring i bruk av internettbasert informasjon	IT-lærer	
	november	Individuell elevsamtale inkl. spm. om YoU - elevskjema	klassetyrer	
	høst	«Minimesse» – presentasjon av studieretningsfag AA og VK1 YF	rådgiver, faglærer i samarbeid med elever + lærlinger	
	hele året	Dele ut hefte m/oversikt over fag Hospitering/utplassering/bransjelære - knyttet opp til tverrfaglig prosjekt - informantopplæring	klassestyrer, faglærer	
	vår	Informasjon om utvekslingsorganisasjoner - gamle utv.elever møter nye - for YF opplegg med internasj. kontor Foreldremøte	rådgiver, elever	
		Informasjon om søkeprosess i klassene	ledelse, kl.styrer, rådgiver rådgiver	
	VK1	høst	Informasjonsrunde i alle klasser	rådgiver
		høst	Orientering om fagopplæring – søknad om læreplass	FOS
		hele året	Besøk av lærlinger i de ulike studieretninger – gi elevene innblikk i livet som lærling	rådgiver, klassestyrer, faglærer
		januar	Jobbsøkerkurs – søknad m/CV, intervju	klassestyrer, norsklærer
		februar	Arbeidslivkunnskap	faglærer
hele året		Alle faglærere informerer om muligheter videre – bruk gjerne unge informanter Utplassering, bedriftsbesøk - gjennomføres for å dekke læreplanmål i fagene Foreldremøte	faglærer ledelse, klassestyrer	
VK2	høst	Orientering om høgskole/universitet – klassevis	rådgiver	
	høst	Samordna opptak/studiefinansiering	rådgiver	
	høst	ÅPEN DAG på høgskolene	rådgiver, klassestyrer	
	februar	«Jobb og utdanning» - for- og etterarbeid klassevis	klassestyrer, rådgiver	
	hele året	Besøk ved høgskole/universitet - bruk gamle elever som rollemodeller	rådgiver, faglærer	
	gjennom året	Individuelle samtaler med alle elever + gjentas ved behov, samordnes med elevsamtale	rådgiver, klassestyrer	
	gjennom året	Månedens gjest – besøk av utdannings- institusjoner/bedrifter	rådgiver, faglærer	

KOMMENTARER

- Plan for YoU tilpasses den enkelte skole, og tilpasses øvrig planverktøy.
- Viktig å vurdere ansvar – rådgiveren skal ved mange av tiltakene bare ha en rolle som koordinator.
- INFOTEK – et sted på skolen hvor alt materiell om YoU samles – også tilgang til internettbasert informasjon. Bør være lett tilgjengelig i skolen – gjerne i tilknytning til rådgiverkontoret.
- Bruk elever/lærlinger som rollemodeller og informanter.
- Vurder tiltak som kan koordineres regionvis – eks. messer som Utdanning & Yrke

HJELPEMIDLER

- Hva skal jeg bli?	pedlex
- Ungdom i valg + elevhefte	
Det store valget	bestilles i Utdanningsdirektoratet
- Mer utdanning	Arbeidsdirektoratet
- Opplæringskatalogen	Oppland fylkeskommune

Internett

www.pedlex.no

www.aetat.no

<http://you.ls.no>

<http://drt.utdanningsdirektoratet.no>

Skolens hjemmesider – se www.vargstad.vgs.no

www.oppland.org

www.folkehogskole.no

www.ansa.no

Eksempelsamling for yrkes - og utdanningsveiledning på tvers av grunnskole og videregående skole

AKTIVITET/ TILTAK	PLANLEGGING	GJENNOMFØRING/ BESKRIVELSE AV TILTAKET	SKOLE	KONTAKT PERSON
<p>Ferdighets –og interestetest utarbeidet av Tore Johansen</p> <p>www.skoletest.no</p> <p>1.Vgs-test - for deg i grunnskolen: Modul 1: profil mot 15 studieretninger Modul 2: fagtilbud i videregående skoler.</p> <p>2.Studietest – for deg i videregående skole: Modul 1: profil mot 16 utdanningsområder Modul 2: fagtilbud på høyskoler/ universiteter</p>	<p>Rådgiver legger til rette og informerer elever og lærere om testen – både når det gjelder målet for testen, og hvordan en praktisk skal gjennomføre den.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Innfallsvinkel for å bli kjent med vgs. • Bli kjent med høyere utdanning. • Starte tankeprosessen hos elevene med tanke på valg av yrke og utdanning. • Bør følges opp med en samtale for å finne ut hvor realistisk profilen er. • Følges opp med elevhospitering på grunnkurs/studie hvis mulig. 	<p>Rådgiver og /eller lærer/ bibliotekar gjennomfører testen på elevene fra 8.– 10. trinn. Samtalen med elevene om resultatene kan deles mellom lærer og rådgiver. Kan også brukes ved elev/foreldersamtaler i 10. klasse.</p> <p>Rådgiver gjennomfører testen og samtalen med elever på VK 2 allmennfag – legges til høstsemesteret.</p> <p>Kan også brukes på GK som grunnlag for valg av studieretningsfag. Administreres av klassestyrer/rådgiver.</p>	Gosen 51 59 93 04	Erik Thomsen
			Gautesete 51 81 03 33	Ingvil Harstad
			Teinå 51 83 96 00	Hanne Sømød
			Smiodden/ Tastarustå 51 83 92 90	Harald Tangen/ Atle Håland
			Hetland vgs 51 82 32 11	Gunnleiv Aareskjold
			Bergeland vgs 51 56 94 00	Tore Johansen

AKTIVITET/ TILTAK	PLANLEGGING	GJENNOMFØRING/ BESKRIVELSE AV TILTAKET	SKOLE	KONTAKT PERSON
Rådgiversamtalen/ karrieresamtalen	<p>Mål Bevisstgjøre eleven om sterke sider og se på hvilke muligheter disse sterke sidene kan gi</p> <p>Grunnskole Praktisk gjennomføring: Settes av 30 minutter pr elev på 10. trinn Samtalen er forberedt og tiden er avtalt på forhånd. Ferdighets- og interesse-testen, som er tatt på forhånd, skal danne grunnlaget for samtale. Gjennomføres av rådgiver.</p> <p>Videregående skoler <i>Mål:</i> <i>Stimulere eleven til selv å finne info. om de studier en ønsker.</i> <i>”Hjelp til selvhjelp”</i></p>	<p>Det fokuseres på elevenes sterke sider. Sammen med eleven legges det en plan for resten av 10. klasse og plan for vgs.</p> <p>Under samtalen demonstreres YoU-basen.</p> <p>Som over, men med fokus på videre studier.</p>	Gosen 51599304	Erik Thomsen
			Gautesete 51810333	Ingvil Harstad
			Teinå 51839600	Hanne Sjømod
			Smiodden/ Tastarustå 51839290	Harald Tangen/ Atle Håland
			Hetland vgs 51823211	Gunnleiv Aareskjold
			Bergeland vgs 51569400	Tore Johansen
Individuelle samtaler med elever som har flerkulturell bakgrunn. <p>Tiltaket må videreutvikles på den enkelte skole.</p>	<p>Rådgiver gjennomfører samtalen.</p>	<p>Hvis det er behov kan denne gjennomføres sammen med tolk.</p>	Gosen 51599300	Erik Thomsen
			Gautesete 51810333	Ingvil Harstad
			Teinå 51839600	Hanne Sjømod
			Smiodden/ Tastarustå 51839290	Harald Tangen/ Atle Håland
			Hetland vgs 51823211	Gunnleiv Aareskjold
			Bergeland vgs 51569400	Tore Johansen

AKTIVITET/ TILTAK	PLANLEGGING	GJENNOMFØRING/ BESKRIVELSE AV TILTAKET	SKOLE	KONTAKT PERSON
<p>YoU basen http://you.ls.no http://www.utdanning.no</p> <p>Infotek</p>	<p>YoU er et informasjonsverktøy for deg som går på ungdomsskolen og i videregående opplæring, som står foran et yrkes- og utdanningsvalg, og som skal gå videre på skole.</p> <p>YoU gir deg informasjon om yrker med yrkesbeskrivelser, oversikt over utdanningstilbudene og lærlingplassene, utdanningsveien til yrkene og hvor i landet du kan gjennomføre utdanningen.</p> <p>Elevene blir informert om muligheten til å bruke nettstedet.</p> <p>Elevene blir informert om muligheten til å bruke infoteket på sin skole.</p>	<p>Kan gjennomføres alene eller sammen med rådgiver/lærer/bibliotekar.</p> <p>Kan gjennomføres alene eller sammen med rådgiver/lærer/bibliotekar</p>	<p>Gosen 51 59 93 00</p> <p>Gautesete 51 81 03 33</p> <p>Teinå 51 83 96 00</p> <p>Smiodden/ Tastarustå 51 83 92 90</p> <p>Hetland vgs 51 82 32 11</p> <p>Bergeland vgs 51 56 94 00</p>	<p>Erik Thomsen</p> <p>Ingvill Harstad</p> <p>Hanne Sjømod</p> <p>Harald Tangen/ Atle Håland</p> <p>Gunnleiv Aareskjold</p> <p>Tore Johansen</p>
	<p>Fordypning i et selvvalgt yrke.</p>	<p>Elevene velger et yrke som de vil finne ut mer om. De skal vise utdanningsveier. Sluttproduktet skal presenteres for medelever eller andre på skolen.</p>	<p>Ansvarlige Rådgiver og involverte lærere.</p>	<p>Gosen 51 59 93 00</p> <p>Gautesete 51 81 03 33</p> <p>Teinå 51 83 96 00</p> <p>Smiodden/ Tastarustå 51 83 92 90</p>

AKTIVITET/ TILTAK	PLANLEGGING	GJENNOMFØRING/ BESKRIVELSE AV TILTAKET	SKOLE	KONTAKT PERSON
Prosjektarbeid	<p>YoU-tema Elevene søker informasjon om ulike studieretninger. (Kan ta utg. pkt. i ferdighets- og interesse-testen). Elevene kan knytte til seg veileder fra HiS og /eller NOH.</p> <p>Yrkesmesse internt på skolen Elevene jobber enten individuelt eller i gruppe.</p> <p>Yrkesvalg (vgs) Obl. på grunnkurs. Modell for gjennomføring av prosjektet er tilgjengelig ved kontakt med rådgiver Tore Johansen ved Bergeland videregående skole.</p>	<p>Elevene jobber med tema i f.eks. samfunnsfag. Elevene møter repr. fra ulike bransjer (NOH) og veileder fra HiS.</p> <p>Elevene presenterer et yrke for medelever og foresatte. Personer tilknyttet nærmiljøet kan også inviteres.</p> <p>Denne er lagt ut til teamene som tilpasser det sine fag.</p> <p>Ansvarlige: NOH og repr. fra ulike bransjer</p>	Gosen 51599300	Erik Thomsen
			Gautesete 51810333	Ingvill Harstad
			Teinå 51839600	Hanne Sjømod
			Smiodden/ Tastarustå 51839290	Harald Tangen/ Atle Håland
			Hetland vgs 51823211	Gunnleiv Aareskjold
			Bergeland vgs 51549600	Tore Johansen
Temaarbeid	<p><i>Mål</i> <i>Innblikk i YoU i alle fag og på tvers av fag</i></p>	<p>8. trinn Tar utgangspunkt i samfunnsfag der det er fokus på arbeidslivet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sterke sider • Ressursrosen • Interesstest • Aetat sin test • Yrkespraksis (se også pkt. arbeidslivspraksis) <p>10. trinn Tema: Avis Samfunnsfag: Deadline (Stavanger Aftenblad)</p> <p>Trekke inn ulike yrkesgrupper i tverrfaglige emner for eksempel innenfor media, litteratur, musikk med mer</p> <p>Ansvarlige: faglærere, klassestyrere og foresatte</p>	Gosen 51599304	Erik Thomsen
			Gautesete 51810333	Ingvill Harstad
			Teinå 51839600	Hanne Sjømod
			Smiodden/ Tastarustå 51839290	Harald Tangen/ Atle Håland

AKTIVITET/ TILTAK	PLANLEGGING	GJENNOMFØRING/ BESKRIVELSE AV TILTAKET	SKOLE	KONTAKT PERSON
Arbeidslivspraksis	<p>8. trinn Elevene er på bedriftsbesøk i 1 – 2 dager. Foreldre er her en viktig ressurs.</p>	<p>Elevene observerer arbeidet i en valgt bedrift. På forhånd har de laget spørsmål som de skal stille om utdanning og yrkesmuligheter, samt hvordan det er å jobbe i nettopp denne bedriften.</p> <p>Ansvarlige: foreldre, elev, klassestyrer og/eller rådgiver</p>	<p>Gosen 51 59 93 04</p> <p>Gautesete 51 81 03 33</p> <p>Teinå 51 83 96 00</p> <p>Smiodden/ Tastarustå 51 83 92 90</p>	<p>Erik Thomsen</p> <p>Ingvill Harstad</p> <p>Hanne Sjømod</p> <p>Harald Tangen/ Atle Håland</p>
	<p>9. trinn Elevene er utplassert en uke i en selvvalgt bedrift eller i en bedrift som skolen(e) har partnerskapsavtale med.</p>	<p>For- og etterarbeid i samsvar med skolens mål med utplasseringen.</p> <p>Ansvarlige: foreldre, elev, klassestyrer og/eller rådgiver</p>	<p>Hetland vgs 51 82 32 11</p> <p>Bergeland vgs 51 54 96 00</p>	<p>Gunnleiv Aareskjold</p> <p>Tore Johansen</p>
	<p>8. – 10. trinn Utplassering i forbindelse med tilvalgsfag</p>	<p>Kan gjennomføres i skoletida, kveld, ettermiddager – skal dokumenteres både når det gjelder innhold og tid. Kan gjennomføres sammen med partnerskapsbedrifter.</p> <p>Ansvarlige: rådgiver, arbeidsplass og elever m/ foresatte</p>		
	<p>Videregående skole Etablere gode relasjoner med næringslivet. Et strukturert og planlagt samarbeid med blant annet NOH (Næringslivets Opplæringshus) bidrar til at det er enklere for elever på yrkesfag å finne seg gode praksisplasser.</p>	<p>Faglærer må engasjere seg i utplasseringen av elever på grunnkurs.</p> <p>Ansvarlige: rådgiver og Næringslivets Opplæringshus.</p>		

AKTIVITET/ TILTAK	PLANLEGGING	GJENNOMFØRING/ BESKRIVELSE AV TILTAKET	SKOLE	KONTAKT PERSON
Besøke videregående skoler	Kan sees opp mot : <ul style="list-style-type: none"> • Interesse- og ferdighetstest • Utplassering for elever på 10. trinn • Åpen Dag for alle elever på 10. trinn. Vil la seg gjennomføre på en lettere måte hvis de videregående skolene samkjører tiltaket.	<ul style="list-style-type: none"> • Elever i 10. klasse får besøke ulike vgs. etter ønske. De får informasjon om skolen og studieretningene. • Rådgiver og /eller elevrepr. fra vgs besøker grunnskoler for å orientere om studieretninger og om hvordan det er å være elev ved den aktuelle skolen. Rådgiver koordinerer og gjør avtaler med kontaktpersoner i vgs.	Gosen 51599300	Erik Thomsen
			Gautesete 51810333	Ingvill Harstad
			Teinå 51839600	Hanne Sjømod
			Smiodden/ Tastarustå 51839290	Harald Tangen/ Atle Håland
"Vrimledag" på høyskole/ universitet/ tilhørende bedrifter	For elever på grunnkurs og VK 2. <i>Mål</i> <i>Få innsikt i muligheter innenfor utdanning og yrker i nærmiljøet. Hva kan egentlig Stavanger-regionen tilby av utfordrende arbeid innenfor ulike bransjer?</i>	Kontaktpersoner på høyskolen og bedriftene lager et opplegg sammen og fordeler ansvaret. Elevene besøker stasjoner på Kunnskapsparken, OD, HiS og Rogalandsforskning. Bruke unge rollemodeller i presentasjonene.	Hetland vgs 51823211	Gunnleiv Aareskjold
			Kunnskaps - parken i Stavanger	Fride Solbakken

AKTIVITET/ TILTAK	PLANLEGGING	GJENNOMFØRING/ BESKRIVELSE AV TILTAKET	SKOLE	KONTAKT PERSON
Samarbeid skole/ næringsliv	<p>NOH har tidlig kontakt med rådgiver på skolen for å legge planer for skoleåret. Fokus på oppdatering innenfor ulike bransjer, opprette kontakt med medl. bedrifter og prosjektdeltakelse.</p> <p>Partnerskapsavtaler Avtalen må utarbeides med konkrete tiltak der gjensidighet står i fokus. Uformell kontakt i nærmiljøet med institusjoner, barnehager og lag. Forutsetning for at dette skal fungere, er at tiltakene er nedfelt i fag- og temaplaner.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gir bransjeorientering til rådgiver. • Tar imot elevgrupper og informerer om studieretn. • Formidler kontakt med medl. bedrifter. • Er elevenes kilde i prosjekt- og temaarbeid på skolen. <p>Samarbeidet mellom skoler og bedrifter opprettes, og tiltak evalueres ofte!</p>	Gosen 51 59 93 04	Erik Thomsen
			Gautesete 51 81 03 33	Ingvil Harstad
			Teinå 51 83 96 00	Hanne Sømød
			Smiodden/ Tastarustå 51 83 92 90	Harald Tangen/ Atle Håland
Foreldredeltaking	<p>Vår 9. trinn Høst 10. trinn</p>	<p>Foresatte får informasjon om studieretninger i vgs, rettigheter/plikter og søknadsfrister. Informasjon om skolens YoU.</p>	Gosen 51 59 93 04	Erik Thomsen
			Gautesete 51 81 03 33	Ingvill Harstad
			Teinå 51 83 96 00	Hanne Sømød
			Smiodden/ Tastarustå 51 83 92 90	Harald Tangen/ Atle Håland

AKTIVITET/ TILTAK	PLANLEGGING	GJENNOMFØRING/ BESKRIVELSE AV TILTAKET	SKOLE	KONTAKT PERSON	
Rådgivernetverk	Kompetanseheving for den enkelte rådgiver.	Rådgivermøter for idéutveksling.	Gosen	Erik Thomsen	
			5159 93 04		
		Hospitering i videregående skole for grunnskole- rådgivere for å «ta på fagene».	Gautesete	Ingvill Harstad	
			5181 03 33		
		Kompetansehevings- program i samarbeid med det lokale næringslivet.	Teinå	Hanne Sjømod	
			5183 96 00		
				Smiodden/ Tastarustå	Harald Tangen/ Atle Håland
				5183 92 90	
				Hetland vgs	Gunnleiv Aareskjold
		5182 32 11			
		Bergeland vgs	Tore Johansen		
		5154 96 00			

Utdanningsdirektoratet

Postboks 2924 Tøyen
0608 Oslo

www.utdanningsdirektoratet.no

Bestillingstorget: bestilling.utdanningsdirektoratet.no
E-post: bestilling@utdanningsdirektoratet.no
Telefaks: 23 30 13 86